

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra primární pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vznik, vývoj a změny na Waldorfské mateřské škole v Semilech

Formation, Development and Changes at the Waldorf
Kindergarten in Semil

Petra Nováková

Vedoucí bakalářské práce: doc. PaedDr. Soňa Koťátková, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Učitelství pro mateřské škol

2017

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Vznik, vývoj a změny na Waldorfské mateřské škole v Semilech“ vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato bakalářská práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Datum: 10. 7. 2017

.....

podpis

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji doc. PaedDr. Soňu Kořátkové, Ph.D. za odborné vedení práce, poskytnutí cenných rad a celkově vstřícný přístup po dobu konzultací.

Velké poděkování patří i bývalé paní ředitelce Heleně Jiroutové a současné paní ředitelce Evě Vondráčkové waldorfské mateřské školy, paní učitelce první třídy waldorfské základní školy, zastupitelům Městského úřadu v Semilech, rodičům dětí a bývalým absolventům, kteří se zúčastnili mého výzkumu, za jejich čas, ochotu a velké přispění k tématu této bakalářské práce.

ANOTACE:

Bakalářská práce „Vznik, vývoj a změny na Waldorfské mateřské škole v Semilech“ podává ucelený náhled na historii, vývoj a změny vzdělávacích programů v této mateřské škole v průběhu 20 let, od jejího vzniku po současnost. Teoretická část se zabývá historií, antroposofií a vznikem waldorfských mateřských škol v České republice a základními rysy waldorfské pedagogiky. V druhé části materiálním a organizačním uspořádáním mateřské školy v Semilech. Praktická část vychází z dotazníkového šetření, které bylo prováděno mezi rodiči bývalých žáků mateřské školy a žáky samotnými a jehož cílem bylo zjistit jejich ohlasy na waldorfskou pedagogiku. Tato část současně obsahuje rozhovory s učiteli mateřské školy a prvního stupně základní školy o připravenosti dětí pro vstup do základní Waldorfské školy.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Rudolf Steiner, antroposofie, waldorfská pedagogika, principy waldorfské pedagogiky, waldorfská mateřská škola

ANNOTATION:

The bachelor thesis "Formation, Development and Changes at the Waldorf Kindergarten in Semily" provides a comprehensive insight into the history, evolution and change in educational programs in the kindergarten during 20 years from its inception to the present. The theoretical part deals with the history, the anthroposophy, the origins of Waldorf kindergartens in the Czech Republic and the basic features of Waldorf education. The second part focuses on the material and organizational structure of kindergarten in Semily. The practical part is based on the survey, which was conducted with the parents of former kindergarten children and the children themselves. The aim was to find their responses to the Waldorf pedagogy. This part also includes interviews with kindergarten and primary school teachers focusing on the readiness of children for entry into Waldorf primary school.

KEYWORDS:

Rudolf Steiner, anthroposophy, the waldorf pedagogy, the principles of waldorf pedagogy, the waldorf kindergarten

OBSAH

ÚVOD.....	7
I. TEORETICKÁ ČÁST	7
1 RUDOLF STEINER	8
1.1 Antroposofie	9
1.2 Rudolf Steiner – tvůrce pedagogických myšlenek.....	9
2 VÝVOJ DÍTĚTE PODLE RUDOLFA STEINERA.....	10
2.1 Vývoj citový života v první fázi do sedmi let.....	11
2.2 Rozvoj smyslů podle Rudolfa Steinera.....	13
2.2.1 Hmat.....	13
2.2.2 Smysl pro rovnováhu.....	13
2.2.3 Smysl pro vlastní pohyb.....	13
2.2.4 Životní smysl.....	13
3 CHARAKTERISTIKA WALDORFSKÉ PEDAGOGIKY	
PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU.....	14
3.1 Obecné principy waldorfské pedagogiky v prvních sedmi letech života dítěte.....	14
3.1.1 Potřeba podnětu přísunu zvenčí.....	14
3.1.2 Potřeba smysluplného světa.....	15
3.1.3 Potřeba životní jistoty.....	15
3.1.4 Potřeba vlastní společenské hodnoty.....	16
3.1.5 Potřeba otevřené budoucnosti.....	16
4 WALDORFSKÁ MATEŘSKÁ ŠKOLA.....	16
4.1 První waldorfská mateřská škola a její přesah.....	16
4.2 Prostor mateřské školy.....	18
4.3 Uspořádání života v mateřské škole.....	19
4.3.1 Malování.....	20
4.3.2 Modelování.....	20
4.3.3 Pohádka.....	21
4.3.4 Eurytmie.....	21
4.3.5 Zpěv.....	22
4.3.6 Spolupráce s rodiči.....	22
5 ZAČLENĚNÍ WALDORFSKÉ MATEŘSKÉ ŠKOLY DO PŘEDŠKOLNÍHO	
PEDAGOGICKÉHO SYSTÉMU V ČECHÁCH.....	23
5.1 Vznik Asociace waldorfských mateřských škol.....	23
5.2 První waldorfské školy v České republice.....	24
5.3 Současný stav waldorfských škol.....	25
5.4 Vzdělávání učitelů waldorfských mateřských škol.....	26
5.5 Přiblížení WMŠ v Semilech.....	27
5.5.1 Řízení a provoz.....	28

II PRAKTICKÁ ČÁST.....	30
6 Cíle praktické části práce.....	30
7 Výzkumné metody.....	30
8 Výzkumné otázky.....	30
9 Vlastní výzkum.....	31
10 ZALOŽENÍ WALDORFSKÉ MATEŘSKÉ ŠKOLY V SEMILECH.....	31
10.1 Rozhovor s původní ředitelkou WMŠ v Semilech.....	31
10.2 Rozhovor se zřizovatelem o založení WMŠ.....	37
10.3 Rozhovor se současnou ředitelkou WMŠ v Semilech.....	39
10.4 Rozhovor se současným zástupcem Školského úřadu o budoucích plánech s WMŠ.....	42
10.5 Shrnutí rozhovorů.....	42
11 ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM WMŠ V SEMILECH.....	44
11.1 Charakteristika ŠVP ve WMŠ v současnosti.....	44
11.2 Analýza ŠVP od založení WMŠ do současnosti.....	46
12 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ ZE STRAN RODIČŮ DĚTÍ Z WMŠ.....	48
12.1 Výsledky dotazníkového šetření s rodiči dětí WMŠ.....	48
12.2 Shrnutí výsledků dotazníkového šetření.....	53
13 ROZHOVOR S UČITELKOU PRVNÍ TŘÍDY ZÁKLADNÍ WALDORFSKÉ ŠKOLY.....	54
13.1 Shrnutí rozhovoru.....	57
14 Dotazníkové šetření ze stran rodičů, jejichž děti navštěvují WZŠ.....	58
14.1 Výsledky dotazníkového šetření.....	62
15 ROZHOVOR S ABSOLVENTY WZŠ.....	63
15.1 Shrnutí rozhovoru	66
16 SHRNUTÍ VÝSLEDKU VÝZKUMU VE VZTAHU K VÝZKUMNÝM OTÁZKÁM.....	67
17 DISKUZE.....	71
ZÁVĚR	72
SEZNAM LITERATURA	75
ELEKTRONICKÉ ZDORJE	76
SEZNAM PŘÍLOH.....	77

ÚVOD

Ve své bakalářské práci představuji téma „Vznik, vývoj a změny Waldorfské mateřské školy v Semilech“. Tato waldorfská mateřská škola byla jednou z prvních škol, otevřených po revoluci v roce 1991 a to díky otevřenosti Ministerstva školství k alternativní pedagogice ze zahraničí. O pedagogiku Rudolfa Steinera jsem se začala zajímat již v době, kdy do waldorfské školy nastoupily děti mé blízké příbuzné. Bohužel, kdekoliv jsem zmínila pojem waldorfská škola, setkala jsem se u většiny lidí s názorem negativním. Nekorespondovalo mi to s nadšením dětí, které školu navštěvovaly a studium vysoké školy mi umožnilo blíže do waldorfské pedagogiky nahlédnout a následně ji prostudovat v rámci psaní této bakalářské práce.

V popředí mého zájmu týkajícího se WMS v Semilech byla hlavně otázka, týkající se začátků této alternativní pedagogiky u nás. Jakým způsobem se waldorfská pedagogika dostala po povědomí učitelů, kteří se jako první chopili příležitosti, tuto pedagogiku v naší republice tak krátce po revoluci prosadit. Co vše předcházelo otevření školy a jak se škola změnila během více než 25 lety svého působení. Paní Helena Jiroutová a Eva Vondráčková souhlasili se zveřejněním jména v této bakalářské práci.

Cílem teoretické části je osobnost Rudolfa Steinera jako antroposofa a pedagoga a vývoj dítěte v prvním sedmiletí. Charakteristika waldorfské pedagogiky, popis jejích obecných principů, první waldorfská mateřská škola otevřená v Německu, prostor mateřské školy a uspořádání jejího života.

Následující kapitola je zaměřena na začlenění waldorfských škol do pedagogického systému v Čechách, na vzdělávání učitelů a Asociaci waldorfských mateřských škol.

V empirické části představuji výzkum, jehož cílem bylo přiblížení vzniku a dalšího vývoje waldorfské mateřské školy v Semilech, ale také jejímu současnému vedení pomocí polostrukturovaných rozhovorů. Analýzou školního vzdělávacího programu přiblížit činnost této školy a změny, kterými během let prošla. Dále zjistit, jak vnímají a posuzují bývalí absolventi, rodiče dětí z waldorfské mateřské školy a rodiče současných žáků waldorfské základní školy v Semilech v otazníkovém šetření a strukturovaném rozhovoru.

Rudolf Steiner

Rudolf Steiner byl rakouský filosof, pedagog, umělec, dramatik a sociální myslitel. Založil antroposofické lékařství, biodynamické inženýrství, eurytmii a waldorfské školství.

Narodil se v roce 1861 v Kraljevcu, na pomezí Rakouska a Uher (dnes území Chorvatska) a po maturitě ve Vídni začal studovat matematiku a přírodní vědy na technické škole ve Vídni. Zapsal si také přednášky z filozofie, psychologie, medicíny a literatury. Přírodní experimenty a pozorování ho dovedly ke Goethově přírodovědné metodě zkoumání. Na žádost Josefa Kürschnera vydal a komentoval Goethovy přírodovědné spisy. Zvláště ho zaujala Goetheova nauka o barvách.

Je velmi důležité zmínit vnitřní zkušenosti Steinera, které poznamenaly celý jeho život. V sedmi letech se u něj začalo projevovat nadsmyslné vnímání. Vedle vnějšího světa, vnímal také svět vnitřní. Podle slov Steinera rozlišoval věci a bytosti, které člověk vidí, a takové, které nevidí. Nadsmyslovou oblast prožíval jako stále přítomnou realitu. (<http://www.anthroposof.cz/online/rudolf-steiner-zivotopis>)

Vedle mnohostranné veřejné činnosti se duchovně vzdělával. Své zkušenosti vylíčil v knize „O poznávání vyšších světů“. Časem získal takovou kontrolu nad svou schopností, že se svými poznatky vystoupil jako s duchovní vědou. Přednášel své názory lidem, kteří takové poznatky hledali. Pole jeho slov mu jasnozřivé schopnosti nedovolovaly pochybovat o existenci duchovního světa. (Calgren F., Klingborg A., 2013, s.11)

Na podzim roku 1900 začal přednášet pro úzký kruh zájemců, kde poprvé zveřejnil svůj životní úkol „*Najít nové metody zkoumání duše na vědeckém základě*“.

(Calgren F., Klingborg A., 2013, s.12)

Podle jeho zkušeností nebyly jeho názory v akademickém světě přijímány a byl označen za theosofa. Od října 1902 přednášel v rámci Theosofické společnosti lidem, kteří se o duchovní bádání zajímali. Věčné neshody ho v roce 1913 donutily Theosofickou společnost opustit. V roce 1923 oficiálně založil Antroposofickou společnost. Ta se stala duchovní a filosofickou podstatou waldorfské pedagogiky. Podle vlastních návrhů postavil „Goetheanum“, umístěný v Dornachu ve Švýcarsku. Řídil stavební práce, velký podíl měl i na výzdobě a uměleckém ztvárnění. Od Steinera pocházejí například stropní malby v malé kopuli. Goetheanum se mělo stát zázemím pro různé druhy umění a jako středisko duchovní práce antroposofického hnutí.

1.1 Antroposofie

„Antroposofie (z řečtiny anthropos – člověk a sofia – moudrost) je „vybudovaná soustava filosoficko pedagogických názorů, věda o podstatě člověka, kterou“ Steiner „vyložil spolu se svým vztahem ke světu ve spisech“ Filosofie svobody (1894) a Theosophie (1904).“ (Svobodová J., Jůva, 1996, s. 19)

Duchovní věda, pojímající člověka jako trojčlennou bytost, tvořenou tělem, duší (myšlení, city a vůle) a duchem (nesmrtelná část člověka). Je to cesta poznání, vedoucí ducha v člověku k duchu v kosmu. Týkala se nejen filosofie, její základ dal vzniknout také pedagogice, lékařství, sociálním vědám a zemědělskému hospodářství. Steiner chce označením duchovní, či duchová věda ukázat protiklad nejen k přírodovědeckému myšlení, ale i možnost poznání nadmyslového, duchovního, či duchového světa nepřístupného smyslům.

(Baumann A., Abeceda antroposofie, s. 22-24)

„Jako antroposofii označují vědecký výzkum duchovního světa, který prohlédá jednostrannosti pouhého poznávání přírody i jednostrannosti obvyklé mystiky a který, než se pokusí proniknout do nadmyslového světa, nejprve v poznávající duši rozvíjí síly, které běžné vědomí ani běžná věda nepoužívá, a které umožňují do něho proniknout“.

(STEINER, Rudolf. Philosophie und Anthroposophie. Gesammelte Aufsätze. Dornach Švýcarsko, 1908)

Antroposofické učení umožňuje získávání poznatků o člověku a o světě. Pokud jde člověk touto cestou, která je vnitřním školením, dosáhne jistoty propojení našeho fyzického světa s nadmyslovým a pozná svou vnitřní bytost.

„Antroposofie, v začlenění do pedagogické práce působí jako filosoficko – duchovní východisko, není prezentována jako náboženství, ale projevuje se v organizaci vnitřního života školy i ve vztahu ke všem, kdo se podílejí na práci s dětmi a rodiči, a na volbě některých témat a metod pedagogické práce“.

(Koťátková, Průcha, 2013)

1.2 Rudolf Steiner, tvůrce pedagogických myšlenek

Rudolf Steiner se podílel na pedagogické činnosti již jako student. Od 14 let si soukromým vyučováním vydělával na studia. Po ukončení studií se stal domácím učitelem chlapce, který byl postižený vodnatelností hlavy (hydrocefalem). Podle lékařů byl chlapec nevzdělatelný. Steinerovi se podařilo členěním, koncentrovanou výukou a pedagogickým opatřením

dosáhnout takového zlepšení, že chlapec po dvou letech nastoupil do třídy stejně starých dětí, později složil maturitu a stál se lékařem. Od roku 1904 působil Steiner jako učitel v dělnické škole. Aktivně se věnoval vzdělávání dospělých.

Ve svých myšlenkách se zabýval zákonitostmi vývoje dítěte, proměn vztahu ke světu a postupně se probouzející schopnosti poznávání.

První škola, založena podle jeho ideí, byla otevřena ve Stuttgartu na popud továrníka Emila Motla, který byl členem Antroposofické společnosti v Německu. Motlovým cílem byla realizace výchovných a vzdělávacích zásad, vycházejících z antroposofie ve školních podmínkách, ale také snaha řešit tíživou sociální situaci svých dělníků otevřením školy. Rudolf Steiner musel nejprve přesvědčit dělníky, podle kterých nemohl člověk, jako je Steiner, vědět o jejich potřebách uprostřed poválečné bídy. Ve chvíli, kdy začal Steiner mluvit o otázkách výchovy a dvanáctileté jednotné škole si získal srdce všech posluchačů. Dělníci tuto školu pro své děti chtěli, a to dalo základ jejímu vzniku. 17 dní před otevřením školy přednášel Steiner každé ráno ze „Všeobecné nauky o člověku“. Každé odpoledne následovala další přednáška didaktiky a metodiky. Poté následovaly seminární hodiny, při kterých aktivně přispívali svými nápady sami posluchači. Tento několikadenní rychlokurz byl velice náročný nejen pro Steinera, ale i pro posluchače. V současné době je přednášen 2-3 roky.

(Steiner R., Všeobecná nauka o člověku jako základ pedagogiky, 2003)

2 Vývoj dítěte podle Rudolfa Steinera

Podle Steinera je člověk duchovní bytostí a do života po narození si nese zkušenosti z pobytu v duchovním světě před narozením. Každých sedm let v životě člověka se vyměňují všechny látky v organismu a duchovní individualita vyvíjí duševní a tělesnou stránku člověka. Nejvíce rozdílné jsou první tři sedmiletí.

První fáze do 7 let (výměna zubů), je charakteristická zejména vývojem těla. Dotváří se stavba fyzického těla a zážitky v tomto období se hluboce zapisují. Vytváří se tzv. éterné, oživující tělo. Životní síly matky a dítěte jsou propojené. Dítě se učí napodobováním. Je to období, kdy je velice důležitý vzor rodičů a učitelů. Dítě opakuje to, co vidí, proto je vychováváme tím, co děláme, ne tím, co říkáme. Jde o praktickou výchovu.

Ve druhé fázi do 14 let je dítě zralé pro školní vyučování a část jeho sil se mění v síly paměti, ne však abstraktní myšlení. V tomto období by mělo žít dítě v krásném světě, aby nabralo sílu v krizovém období po 14. roce života. Začíná se vytvářet tělo astrální. Ve třetí fázi dojde k

vývoji abstraktního myšlení, rozvíjí se myšlení, city, vytvářejí hodnoty a postoje. Člověk má hlubší duchovní náhled sám na sebe. Uplatňuje se astrální tělo, sexualita a samostatnost. Člověk by se měl zajímat o vnější svět, aby se do pozadí dostaly vlastní problémy. Okolí by mělo být takové, aby si ho jedinec mohl vážit a dospět.

(Steiner, R.: Výchova dítěte z hlediska duchovní vědy. AWŠ ČR, 2007. Brož.)

2.1 Vývoj citového života v první fázi do sedmi let

Pokud budeme sledovat charakter hry v určitých věkových fázích, můžeme sledovat vývoj citového života. U dítěte začíná hra velice brzy, v prvních měsících života. Dítě sleduje vlastní ručičky, kterými šermuje před očima a stávají se říditelnými. Je to první hračka. Po nějaké době objeví i nožičky, které se ztrácejí a znovu objevují. Až v další fázi přijdou na řadu chraštíka a jiné hračky. Dítě si hraje s tím, co vidí. Prakticky platí pořekadlo „Sejde z očí, sejde z mysli“. Později, když se dítě dokáže samo přemístit, hraje si se vším, co je v dohledu. Dochází k prvním konfliktům mezi sourozenci. Starší sourozenec si hraje, mladší chce stejnou hračku. Rozumný sourozenec hračku přenechá mladšímu, přejde k jiné hře a ejhle, mladší zahodí původní hračku a chce tu, se kterou si momentálně hraje bratříček nebo sestríčka. Dítě je ve své hře vázáno na okolí. Dítě může chápat, pojmenovávat, ale v citovém světě je pouze „nyní“, se světem se setkává radostně nebo mrzutě.

„U dítěte musíme vyhledat onen okamžik, v němž se poprvé vymyká výlučnému prožívání okolí a poskytuje oporu pro strukturovaný citový svět. A tento okamžik můžeme nazvat zrozením citění.“ (B.C.J. Lievegoed, 1992, s.57)

Kolem čtvrtého roku nastává ve hře období tzv. tvůrčí fantazie. Tvůrčí fantazie přetváří vnější svět podle potřeb dítěte. Dětský pokoj se stává územím pirátů, koberec je moře plné mořských příšer, postel je království. Dětská fantazie je proměněna ve skutečnost. Dítě má na očích kouzelná sklíčka a svět vidí tak, jak mu to jen svět pohádek a fantazie dovolí. Podle Lievegoeda je právě toto období obdobím nástupu do mateřské školy. Dítěti už nestačí podněty doma, musíme jeho svět rozšířit a obohacovat. Pro dítě v tomto věku není problém přejít z fantazie do skutečnosti. Stůl, který byl domem a útočištěm se v mžiku změnil na obyčejný stůl, sloužící ke stolování, kreslení apod. *Z tvůrčí fantazii pocházejí také lidové pohádky. Již při povšimnutí, jak se dítě spojuje pomocí pohádek se skutečností a lidskými vztahy, jak si osvojuje v sympatii s přijímaným vyprávěním nesčetné složité pojmy, museli bychom vyprávění pohádek zavádět jako „příjemné a užitečné učivo“.* (B.C.J. Lievegoed, 1992, s.60)

Tvůrčí hraní přichází kolem pátého roku života. Děti staví hrady z písku, pomocí báboviček pečou dorty, malují, staví. Ale žádné jejich dílo není tvořeno s cílem něco vytvořit. Jde pouze o tvorbu samotnou. Jde o proces vzniku, o růst. Pokud se zdravé dítě zastaví, je to jen proto, aby začalo jinou hru, nebo má hlad a situace přestávku vyžaduje. Děti si hrají v rytmu, neustále se opakujícím procesem. To je podstatným znakem hry tohoto období.

„To je také tajemstvím zdánlivě neúnavné dětské hry. Pokud probíhá rytmicky, pak neunaví, neboť se spojuje s rytmickými procesy člověka, jako je dech a tep srdce, které se nikdy neunaví. Nerytmické, nebo intelektuální věci unaví dítě velmi rychle.“ (B.C.J. Lievegoed, 1992, s.62)

Hra v šestém roce života dítěte spočívá v dosažení cíle. Dítě si samo stanoví úkol, kterého chce dosáhnout. V tomto věku pochopí, že to, co vidí ve svém světě fantazie, nemůže pokaždé vytvořit a přichází k dospělému pro pomoc. V tomto období pochopí vlastní neschopnost a ocitá se samo a bez pomoci. Přichází to, čemu říkáme „úcta“. Uctívání se v tomto období krystalizuje kolem jedné osoby. Je velké štěstí, pokud je touto osobou matka nebo otec. Nezáleží totiž na intelektu uctívané osoby, ani na postavení. Záleží na tom, zda dospělý něco umí. Opravit auto, slepit panenku, zodpovědět otázky, které dítě pokládá. Ve chvíli, kdy děti začnou rozlišovat svůj svět a svět dospělých, přichází autorita, důležitá ve školním prostředí. Dítě je na autoritu citlivé, autorita bez úcty vede ke slepé poslušnosti. Z pedagogického principu nápodoby přichází autoritativní pedagogický princip.

„Poznali jsme v této vývojové periodě dítě jako bytost, která se staví do světových souvislostí silou napodobování a která se neviditelnou vnitřní silou vyvíjí, to znamená doslova: rozvíjí jako poupě, které v něm už bylo. Tento vývoj se odehrává tak, že se postupně uvolňují síly myšlení, citění a chtění, jak to znázorňuje schéma v tabulce.“ (B.C.J. Lievegoed, 1992, str. 65)

Tab. Vývoj postupně se uvolňující síly myšlení, citění a chtění podle B.C.J. Lievegoed

0-2 roky	Epocha smyslového vnímání Vzpřimování – chůze – řeč (postava kojence)
Po 2. roce	Rozvoj myšlení, spojování obsahů vnímání, přechod od postavy kojence k postavě malého dítěte
Po 4. roce	Rozvoj citění a tvůrčí fantazie, postava malého dítěte, první růst do šířky
Po 5,5 roce	Rozvoj usměrněné vůle, zralost pro školu, přechod k postavě školního dítěte, první růst do délky

2.2 Rozvoj smyslů podle Rudolfa Steinera

V této kapitole vycházím z rozdělení smyslů podle Steinera, které jsou velmi důležité pro výchovu malého dítěte. Ve Steinerově pojetí je uváděno je 12 smyslů, které jsou děleny do tří skupin. Do první skupiny patří hmat, smysl pro pohyb i rovnováhu a životní smysl. Pokud jsou osloveny v činnostech tyto smysly, dítě se zabydluje ve svém těle. U malých dětí Steiner doporučuje rozvoj právě čtyř základních smyslů – hmat, smysl pro rovnováhu, smysl pro vlastní pohyb a životní smysl. Každý z těchto smyslů je pro malé dítě jakousi branou, prostřednictvím které dítě uchopí své tělo. Jsou spojeny s prožíváním tělesné pohody a nepohody.

2.2.1 Hmat

Dítě hledá, uchopuje, osahává a ochutnává. Tím se spojuje s prostředím, stává se jeho součástí. Je třeba dětem poskytovat velké množství různých materiálů, které poskytnou smyslovou informaci o světě. Naplněním tohoto smyslu v dětství se jedinec dostává do fáze, kdy je schopen vyvinout schopnost vnímání druhého člověka a jeho potřeb. To, co začíná tělesnou zvědavostí, přechází k respektu vůči vnímanému objektu.

2.2.2 Smysl pro rovnováhu

Při každém pohybu hledá člověk mezi svým a zemským středem rovnováhu. První pokusy o zvedání hlavičky, pokusy o chůzi. Dítě tato rovnováha stojí nemalé úsilí. Nacvičuje ji lezením po stromech, chůzi po nerovném terénu, chůzi v mělké vodě aj. Dospělý člověk vede takovýto zápas o rovnováhu po celý život, ale v duševní rovině. Prostředkem pro posílení tohoto smyslu je rytmus.

2.2.3 Smysl pro vlastní pohyb

Dítě, které se učí chodit dělá veškerý pohyb vědomě. Postupně se schopnost pohybu přesouvá do podvědomí a vracíme se k ní pouze ve chvílích, kdy se učíme hrát na hudební nástroj, novou sportovní disciplínu, při divadelní hře. Je velmi důležité poskytnout dětem tato nevědomá gesta, která jsou projevem naší individuality. Pro předškolní dítě je důležité mít neustále vzory k napodobování. Možná se v budoucnu projeví tato schopnost jako vědomé následování svých vnitřních cílů.

2.2.4 Životní smysl

To, jak se v těle cítíme je informace životního smyslu. Je nám dobře – jsme veselí a zdraví. Není nám dobře – máme starost. To, jak se cítíme je důležitým životním cílem. Činnosti, které mají smysl, dodají pocit seberealizace, nezávislosti i vlastní hodnoty. Pokud již od dětství

žijeme v řádu, žijeme v harmonii. Životní síla, kterou dětem dáváme, je do budoucna zdrojem optimismu a schopnosti zachovávat si ideály i svobodně jednat.

(Smolková T., 2007, s.27-30)

3. Charakteristika waldorfské pedagogiky předškolního věku

Cílem WP je vytvoření láskyplného, podnětného prostředí a podpora přirozeného projevu dětí, které učitel miluje a přijímá takové, jaké jsou. Nejdůležitější aktivitou dětí je volná hra a řízená hra, které dítěti umožní prožít a pochopit svět a život. Malé dítě se učí skrze nápodobu, pohyb a smyslové zkušenosti. Objevuje životní a sociální prostředí, které mu nabízí strukturu a ochranu, ale také rizika a výzvy. Podpora zdravého vztahu ke světu je zprostředkována zaměřením na reálné zkušenosti, ne na umělé a virtuální. Představivost a tvořivost rozvíjí umělecké činnosti – hudba, malování, vyprávění, modelování i rytmické hry. Praktické činnosti (vaření, zahradničení, pečení aj.), postupně rozvíjejí lidské schopnosti a předpoklady. Bezpečí a pochopení celistvosti života poskytuje rytmus dne, týdne a roku. (Smolková T., 2007)

3.1 Obecné principy waldorfské pedagogiky v prvních sedmi letech života dítěte

Rozvoj člověka v jeho celistvosti, to je základním rysem waldorfské pedagogiky.

„Tato pedagogika uplatňuje procesuální přístup z hlediska utváření osobnosti dítěte a akcentuje momenty osobnostně rozvojové a prožitkově postoje.“ (Smolková T., 2007, s.10)

Výchova a vzdělávání vychází z vývojových potřeb dítěte a vytváří vztah dítěte ke světu pomocí myšlení, citů a vůle. WP se v dětech snaží podporovat a vyvíjet humanitu, lidskost, porozumění druhým a toleranci. Probouzí vlastní tvůrčí myšlení, zodpovědnost, realizaci vlastních myšlenek a nápadů. Velmi důležitá je potřeba podnětného prostředí.

„Děti se v předškolním věku nestarají o napomínání a poučování, kterého se jim dostává, ale tím více o události a dění, které prožívají ve svém okolí.“

(Carlgren F., Klingborg A., 2012 s. 106)

3.1.1 Potřeba přísunu podnětů zvenčí

„...Jako před narozením vytvořila pro fyzické lidské tělo správné okolí příroda, tak po narození se má starat o správné fyzické okolí vychovatel.“ (Steiner R., 1993, S.22)

Snahou je vytvoření klidného, optimistického prostředí, ve kterém se děti projevují přirozeně.

Děti by měly mít dostatek podnětů zvenčí, aby mohly napodobovat a vnímat svými smysly vše, co se kolem nich děje. Důležitá jsou vnější i vnitřní gesta, co si o druhých myslí, jaký postoj zaujmou k druhému člověku. Přístup k práci, morálka, pravdomluvnost. Přejímá vše automaticky, ztotožňuje se s postoji a chováním dospělých, proto by se v jeho okolí nemělo nacházet nic nepřijatelného. Není důležitá kvantita, ale kvalita podnětů, se kterými přijde dítě do styku. Mělo by se vycházet z přirozených životních situací, z něčeho, co je dítěti známé a s čím se může ztotožnit a přirozeně přijímat.

3.1.2 Potřeba smysluplného světa

Ve WMŠ je důležitým faktorem řád a rytmus. Řád věcí umožní dítěti základní orientaci v čase. Rytmus je projevem tohoto řádu. Člověk se s rytmem setkává již před narozením (rytmus tlukoucího matčina srdce), poté během celého života.

„Rytmus náleží k jeho fyzické existenci, k fungování jeho tělesné i duševní složky (nádech – výdech, spánek – bdění, tep srdce, chuze, akce – reakce v oblasti vzájemné komunikace apod.), souvisí i s jeho životními podmínkami (střídání dne a noci, příliv – odliv, průběh roku, koloběh vody, fáze měsíce, zrod – zánik apod.).“ (T. Smolková, 2007, s. 16).

Slavnosti a jednoduché rituály vedou v prvních sedmi letech života dítěte k pocitu, že vše má svůj účel, své místo a svůj smysl, vedou k pocitu stálého místa, porozumění sobě samému a fungování v běhu všech věcí. Různé druhy rituálů – narozeniny, sebeobsluha, oslavy ročních svátků i společenské návyky poskytují prostor pro individuální setkání dospělého a dítěte. Proto jsou každodenní a poskytují prostor k individuálnímu setkávání dospělého s dítětem.

„V rytmu dne by mělo být v rovnováze společné a individuální, volné a řízené.“

(J. Průcha, S. Kořátková, 2013)

3.1.3 Potřeba životní jistoty

Dítě napodobuje každého, kdo je mu blízký – rodiče, prarodiče, sourozence, kamarády, vychovatele. Prostřednictvím blízké osoby poznává dítě neznámý svět.

Ve WP jsou všechny činnosti vedeny tak, aby dítě posilovalo důvěru sama v sebe a ve své schopnosti. Proto se nehodnotí výkony dětí. Jediné, co je důležité, je cesta, kterou se dítě vydává, jeho vlastní pohyb. Vychovatel pozoruje všechny projevy dítěte, což je východiskem pro diagnostiku dítěte. Sleduje individuální schopnosti dítěte a to, jak se účastní veškerého dění, jak zkouší, experimentuje a jak je schopno dokončit vše, co začalo. Probouzí zájem dítěte a

rozvíjí jeho představy. Vychovatel je tím, kdo zprostředkovává informace o všem neznámém a dává dítěti najevo, že je bezvýhradně a bezprostředně přijímáno s důvěrou v možnosti jeho vlastní životní cesty. Soustředí se na rozvoj jeho individuality, myšlení, fantazie, představivosti a praktické dovednosti. Ve WP není doporučována změna učitele. Naopak, učitel by měl být pouze jeden, čímž se podpoří jistota a vztah dítěte/žáka k učiteli. (T. Smolková, 2007)

3.1.4 Potřeba vlastní společenské hodnoty

Ve waldorfských školách jsou věkově smíšené třídy, což poskytuje dětem prostor k sociálnímu učení. Každý se účastní dění ve školce, starší pomáhá mladšímu, silnější slabšímu. Celé společenství funguje díky ohleduplnosti. Učitel se díky nižšímu počtu dětí věnuje denně individuálně každému z dětí. Zná tudíž jeho individuální potřeby, nálady, popřípadě zdravotní stav. Na žádné z dětí se nezapomíná, je v centru dění a osobně oslovováno. Všichni jedinci jsou důležití pro celé společenství třídy.

(T. Smolková, 2007)

3.1.5 Potřeba otevřené budoucnosti

Pro dítě v sedmiletém období je přirozená role tvůrce, ne pozorovatele. Podle Steinera je „*Víra v to, že svět je dobrý*“, základní podmínkou pro to, aby se dítě vydalo na cestu v první fázi života. Dítě je v tomto období připraveno tvořit, hledat, zkoušet a objevovat neznámé, měnit a realizovat se. Získává zdravé sebevědomí vlastní jednoduchou seberealizací. Je připravené absolvovat dlouhou cestu životem. Dospělý by měl tuto touhu nasytit a být průvodcem a potvrzením toho, že svět je dobrý. (Smolková T., 2007)

„Celý život se podobá rostlině, která neobsahuje pouze to, co se nabízí oku, nýbrž uchovává ve svých skrytých hlubinách i budoucí stav. Kdo má před sebou rostlinu, jež vyvinula teprve listy, ví dobře, že se po nějaké době objeví na listnatém stvolu i květy a plody. A již nyní obsahuje rostlina skryté vlohy k těmto květům a plodům.“ (Steiner R., 1993, s. 11)

4 Waldorfská mateřská škola

4.1 První waldorfská mateřská škola a další přesah

V roce 1908 Rudolf Steiner řekl na přednášce o výchově dětí: „*Je bezpochyby správné to, co čteme ve vynikajícím pedagogickém spise Jeana Paula Levana aneb nauka o výchově:*

„Cestovatel se v dětství naučí více od své chůvy než později na všech svých cestách po světě.“ A dodává: „Ale dítě se neučí z ponaučení, ale z napodobování“.

(Elisabeth M. Gruneliusová, 1992, s.10)

To vzbudilo zájem Elisabeth M. Gruneliusové, která se rozhodla názory Steinera vyzkoušet v praxi a založila v roce 1920 první mateřskou školu při „Svobodné waldorfské škole ve Stuttgartu“. Nezačala s výchovnými plány, metodikami, ani pravidly. Pozorně sledovala chování a jednání dětí, nechala jim volnost, vcíťovala se do jejich povah a chování. Zasahovala jen v případech, kdy to bylo nutné. Dávala dětem prostor pro osobní rozvoj. Mateřskou školu ve Stuttgartu řídila až do roku 1938, kdy byla zrušena nacistickým režimem. Poté využila pozvání do Ameriky, kam své působení přesunula. V roce 1950 uveřejnila na závěr své činnosti spis „Výchova v ranném dětství a waldorfská škola“, který v Americe vzbudil velký zájem a po třiceti letech praxe potvrdila Steinerova slova. (Elisabeth M. Gruneliusová, 1992)

„Rudolf Steiner se po založení waldorfské školy se pustil do organizace přednáškových cyklů i pro učitele a zdokonaloval pedagogickou antroposoffi pro školní praxi. V jeho odkazu po náhlé smrti v roce 1925 zůstalo na 6000 přednášek a 300 děl, zaměřených na přírodní vědy, filozofii, pedagogiku, literaturu, duchovní a lékařské vědy.“ Mezi nejznámější pravděpodobně patří – Theosofie, Výchova dítěte z hlediska duchovně a Filosofie svobody.“

(Svobodová, J., Jůva, 1996, s. 19)

V roce 1925 Rudolf Steiner zemřel, ale pedagogická činnost, kterou založil, přerušena nebyla. V jeho díle dál pokračovali žáci a waldorfská pedagogika se díky přednáškám v různých zemích rozšířila. K mnohem většímu rozšíření došlo podruhé světové válce a k roku 2012 bylo ve světě 1023 škol, pracujících podle pedagogiky Rudolfa Steinera. Waldorfských školek je asi 2000 a většina z nich je samostatnou a plně integrovanou součástí waldorfské školy. Na principech Steinerovi pedagogiky pracuje ve světě 650 léčebně – pedagogických a sociálně terapeutických zařízení. (Carlgren, Frans a Arne Klingborg, 2003)

Společné principy a také shody ve vývojových zákonitostech vyvíjejícího se člověka, které neznají hranice kontinentů, dávají waldorfským školám všude na světě jistý společný základní ráz. Pedagogická práce však všude probíhá individuálně. Aby dosáhla prožitkové sytosti a tím i účinnosti, nemůže být abstraktní, ale přímo a cíleně navazuje na konkrétní kulturní bohatství daného národa nebo dané oblasti. To waldorfským školám umožňuje, aby v nejrozličnějších zemích a školských systémech přijímaly místní originální podobu.

„Podíváme-li se na mapu rozšíření waldorfských škol ve světě, zjistíme, že se jim nikdy nedařilo ve společenských systémech s totalitními rysy. Byly a jsou jakýmsi indikátorem svobody ve společnosti. Tak se téměř nevyskytují v islámském světě, žádná není v Bělorusku, byly zakázány ve fašistických zemích a také v České republice mohly waldorfské škol vznikat až po pádu komunistického režimu“. (zdroj www.iwaldorf.cz)

I přesto, že ve světě ovlivňuje waldorfská pedagogika jako celek vzdělávání spoustu let, v naší zemi působí až od roku 1992. V současné době je v České republice několik waldorfských mateřských a základních škol a hodně mateřských center a iniciativ. S tímto zaměřením waldorfské střední školy fungují v ČR již osmým rokem tři a dlouhodobě vykazují vynikající maturitní výsledky.

(www.iwaldorf.cz)

4.2 Prostor mateřské školy

Pokud bychom hovořili o ideální architektuře a vybavení školy, měla by být postavena v přírodním prostředí. Budova ve tvaru mnohoúhelníku by měla být spojena několika chodbami, které prostory propojují. Centrem budovy by měl být velký sál, který by měl sloužit na kulturní akce. V interiéru by měly být rušeny pravoúhlé linie (obložení a dveře), chodby s velkými okny, které prosvětlují celý prostor. Na chodby by měly navazovat učebny, atrium, či terasy. „*Je samozřejmé, že takové vybavení není standardní, a ne každá škola si je může dovolit. Mnoho škol působí v budovách, postavených pro jiné účely, zdaleka ne tak dobře vybavených a přizpůsobuje je požadavkům waldorfské pedagogiky za pomoci rodičů, učitelů a dalších příznivců školy.*“ (Svobodová J., Jůva, 1996, s. 29).

Ne všechny waldorfské školy a školky mají v našem státě takovéto architektonické možnosti. Proto se pedagogové snaží alespoň částečně splnit podmínky, které Steiner nastínil.

Prostor kolem dítěte je tvořen tak, aby děti autenticky smyslově vnímaly. Místnosti jsou příjemné a slunečné, pokud je vedle velké třídy také malá, mohou se v ní děti nerušeně věnovat vlastním aktivitám. Třídy by měly být vymalované jemnými, pastelovými barvami, strop bílý, popř. jemně tónovaný. Pokud jsou barvy v harmonii, působí na děti blahodárně. Nábytek přírodní, světlý, který se k těmto barevným odstínům velmi hodí. Prostředí školky by mělo být útulnou domácností, která působí opravdově. Mění se podle ročního období a svátků. Je vyzdoben květinami a přírodninami. Důležité je venkovní hřiště a zahrada. Na hřišti lze využít vše, co příroda nabízí. Zahrádka, květinová i zeleninová, cestičky, pískoviště, kopeček, brány a

schovávačky z keřů. To vše podněcuje dítě ke hře.

Hračky a předměty z přírodních materiálů dodají dítěti nezkreslené informace o světě kolem nás. Přírodní materiál (len kousky dřeva, plody aj.), nebo přírodnina, oslovuje smysly dítěte svojí životní silou (tvar, barva, povrch, teplo, chlad aj.). Důležitou zásadou dnešní doby je to, aby děti nedostávaly mnoho hotových věcí. Dnešní trh přímo vybízí k nákupu krásných hraček, které mají svůj specifický význam. Ale děti se velice brzy při hře s nimi unaví. Nedávají jim prostor k představivosti.

„Hračky dětem poskytují tím více možností ke hraní, čím více ponechávají volné pole pro fantazii“ (Grunelisová E. M. 1992, s. 52)

4.3 Uspořádání života ve WMŠ

Organizace ve školce je podmíněna pevným rytmem roku, týdne a dne. Slavnosti vycházející ze zákonitostí přírody – roční období je nejšeřeji pojatým rytmem. Při slavnostech je práce vedena vědomím, že planeta Země je živoucí organismus, který vždy po roce dospěje k témuž bodu. Jiný rytmus je pravidelné střídání činností konaných v určitý den. Během dne jsou pravidelně střídány činnosti volné a řízené. Při volných činnostech může dítě projevit svou vůli a tvořivost. Při řízených jsou součástí společenství a učí se respektovat druhé. Při přípravě programu je potřeba udržet rovnováhu mezi hrou volnou a mezi společnou činností, kterou vede učitelka. Hra by neměla být omezována, protože při ní mají děti možnost se rozvíjet po všech stránkách. Ranní a odpolední společné povídání děti sdružuje, později není vhodné zasahovat do činností dětí a vytrhovat je ze hry.

Při oslavě svátků (narozeniny, svátky ročních období, křesťanské, básnička před jídlem aj.), si děti utvářejí životní zvyky, které spojují s obsahem naší kultury.

Řád věcí umožní dítěti základní orientaci v čase. Rytmus je projevem tohoto řádu. Člověk se s rytmem setkává již před narozením (rytmus tlukoucího matčina srdce), poté během celého života.

Slavnosti a jednoduché rituály vedou v prvních sedmi letech života dítěte k pocitu, že vše má svůj účel, své místo a svůj smysl. Různé druhy rituálů – narozeniny, sebeobsluha, oslavy ročních svátků i společenské návyky poskytují prostor pro individuální setkání dospělého a dítěte. (Smolková T., 2007)

4.3.1 Malování

„Je důležité, aby se děti velmi záhy naučily zacházet s křídami a štětci, aby se tak pěstovala specifická duševní kvalita prožívání s fantazií, dříve, než je utlumena vzrůstajícím intelektem“
(F. Carlgren, A. Klingborg, 2013, s.44)

Přirozenou potřebou dětí je seznámit se s barvami. Experimentují a hluboce tuto činnost prožívají. Jsou tři základní barvy – žlutá, modrá a červená. Druhotné barvy získáme překrytím základních barev. Smíchání barev ukazuje goethovský barevný kruh.

Ve waldorfské mateřské škole se maluje akvarelovými barvami. Jakmile dítě zapustí barvu do mokrého podkladu, probudí se cit pro harmonii a smysl pro barvu. Prioritou není figura, ale vyjádření sama sebe a svého duševního stavu. Při tomto způsobu malování nedojde k pocitu neúspěchu. Děti se ponoří do světa barev, barevných živlů, hrají si. Vše je hra, živoucí proces a ten nevede k žádnému výsledku.

„Tento způsob činnosti má především léčebné a harmonizující poslání.“
(T. Smolková, 2007, s.39)

Dětem není potřeba nic vysvětlovat. Učitel vezme štětec a začne pracovat. Děti, které přicházejí do třídy se zájmem sledují, co učitel dělá a ihned se chtějí přidat. Je důležité předvést veškeré postupy. Ponoření štětce do barvy, nanesení barvy na papír, tahy štětcem. Při dalších malířských hodinách již děti pomáhají s přípravami. Samy si namočí papír do vody a malují. Některé použijí pouze jednu barvu, později přidají druhou a třetí. Neptají se, co mají malovat, prostě malují. A hrají si. Při malování učitel neradí, mohl by tím ovlivnit dětskou představivost a paměť.

„Bylo by například dobré, kdybychom se postupně mohli dopracovat k možnosti, abychom přešli z pouhého abstraktně uměleckého tvoření, které člověk pěstuje pro svou radost z krásy, k tvoření konkrétně uměleckému, umělecko – řemeslnému.“
(R. Steiner, 2003, s. 57)

Steiner si ve své době velice dobře uvědomoval, jak důležité je pro společnost a kulturu řemeslo. I v dnešní době je toto téma velice aktuální, řemeslo, skoro zapomenuté a podceňované, je součástí našich předků, naší kultury, je to dědictví všech generací.

4.3.2 Modelování

„Tím, že dítě cítí, jak samo tvoří tvary, když pohybuje rukou, a pak dělá něco kreslířky, můžeme je přivést k tomu, aby tvary sledovalo okem, ale vlastně vůlí, která okem prochází.“

(R. Steiner, 2006, str. 34)

Práce se včelím voskem je další společnou činností dětí ve WMŠ. Zrovna tak jako při malování dává učitelka přednost před vysvětlováním vlastnímu zážitku dětí, které zprvu pozorují dospělého a tím získávají možnost nápodoby. Včelí vosk je materiál barevný a voňavý, děti manipulují s voskem, hrají si s ním a tím do něj vtisknou nejen tvar, ale i teplotu. Hmota pod dětskýma rukama ožívá. Celá práce je zasazena do pohádkových příběhů. Děti mohou ihned realizovat své představy.

4.3.3 Pohádka

Dětské emoce a prožívání nejlépe oslovují pohádky. Ve WP je pohádka jedním z nejdůležitějších prostředků rodičů i učitelů. S pohádkou se pracuje dlouhodobě, má v denním programu své stálé místo a je čtena, vyprávěna nebo dramaticky ztvárňována přibližně 10-14 dní. Pro maličké dítě jsou dobrá krátká, často opakovaná, humoristická vyprávění. Čím menší děti jsou, tím častěji je třeba pohádku opakovat. Do čtvrtého roku dítěte je výběr pohádek takový, aby byly prosté, osudové. Jako např. Červená Karkulka, Šípková Růženka, Hvězdné tolary apod. Kolem pátého roku přistupují k četbě vývojové pohádky, která dětem ukáže nějakou cestu, boj dobra a zla a ovládnutí lidského nitra. V tomto věku už by měly být děti schopné sledovat průběh děje. Velmi důležité je vybírat pohádku podle stavu dětí, okolí a ročních období.

Před nástupem dětí do školy, na konci sedmiletého vývojového cyklu se často stane, že děti pohádky komentují a projevují již svůj temperament. Panovačné děti se rozzlobí nad ohavností některých hrdinů, úzkostná dívenka se rozzáří při proměně slabé myšky v krásnou princeznu. Klasická pohádka podněcuje u dítěte představy a prožitky, které jsou později součástí jejich postojů. Poskytuje prostor pro situace, které byly na rozdíl od běžného života úspěšně překonány. Jazyk pohádky je přímým zdrojem výrazu a hudebnosti, napodobující síly dítěte.

(Carlgren F., Klingborg A., Výchova ke svobodě, 2012)

4.3.4 Eurytmie

„Člověk se do světa rodí tak, že chce svoji vlastní tělesnost uvést do hudebního rytmu, do hudební souvislosti se světem, a nejvíce se tato vnitřní hudební schopnost u dítěte projevuje mezi třetím a čtvrtým rokem. Co by pak zůstalo, když dítě dospěje k výměně zubů, to je obecná vložka k muzikalitě.“ (R. Steiner, 2003, str.33)

Spojením pohybu se slovem nebo hudbou. Tato činnost léčivě působí na celý organismus, podporuje správný rozvoj vnitřních, životně důležitých orgánů, a pomáhá při utváření řečových schopností i při korekci vad ve výslovnosti. Umožňuje dítěti vžívat a vcítovat se do dějů a nálad, které ztvárňuje při zapojení celé smyslové sféry. Eurytmie je umění pohybu, jejíž snahou je harmonizovat vztah člověka ke světu i k sobě. Rozvíjí radost z volného pohybu i fantazii. Děti mají jejím prostřednictvím zažívat různé kvality (rychlý – pomalý, potichu – hlasitě, malý – velký aj.). Jiná oblast eurytmie pomáhá dítěti vnitřně prožívat pohybem těla ty tvary a prostorové formy, které jsou do budoucna důležité pro nácvik psaní. Podle slov Steinera eurytmie dokáže vyvíjet obrovskou vůli, která v člověku zůstává celý život.

(Steiner R., Metodika a didaktika, 2003)

4.3.5 Zpěv

Zpěv je přirozenou formou lidského projevu. „*Zpěv a rytmus spojuje skupinu dohromady*“ (S. Kořátková, 2008, s. 169).

Ve WP není zpěv samostatnou činností, pro kterou je vyhrazena určitá doba, ale je součástí veškerého života v mateřské škole.

„*Účelem tu není pouhý nácvik vybraných písní a vytváření hudebních dovedností (ty se přirozeně tvoří taky), ale zejména stimulace schopnosti vnímat a vyjadřovat přirozeně duševní polohy své i druhého člověka v neposlední řadě jde o prožitek rytmů, rytmicky opakovaných celků. Hudba je pohybem duše.*“ (T. Smolková, 2007, str. 42)

4.3.6 Spolupráce s rodiči

Spolupráce s rodiči je pro waldorfskou pedagogiku velice důležitá. Rodiče a učitelé se scházejí pravidelně 3- 4x do roka na třídních schůzkách. Rodiče se mohou kdykoliv průběžně informovat o dítěti, jak dítě prospívá a čemu by se měla věnovat větší pozornost. Z těchto individuálních rozhovorů jsou vedeny záznamy. Podílejí se na chodu mateřské školy. Pomáhají při celoškolských setkáních, jako jsou měsíční slavnosti, umělecké trhy, ale i přednášky pro veřejnost nebo pro učitele. Také si mohou zvolit, jakým způsobem se jejich dítě bude adaptovat na prostředí mateřské školy, podle individuálních potřeb dítěte a rodiny.

Během celého roku mohou v průběhu dne zůstat ve škole a získávat tím zkušenost s každodenními činnostmi mateřské školy. Díky spolupráci rodičů se školou se prvky waldorfské pedagogiky přenášejí do rodinné výchovy, a to přispívá k celkové harmonizaci dítěte. Škola

zprostředkovává hodnoty i prožitky nejen svým členům, ale i lidem v okolí mateřské školy.

5. Začlenění waldorfské mateřské školy do předškolního pedagogického systému v Čechách

5.1. Vznik Asociace waldorfských mateřských škol

Ihned po Sametové revoluci a po ustanovení nové vlády 10.12.1989 nový ministr školství Milan Adam v médiích promluvil o otevřenosti pro nové pedagogické impulzy ze zahraničí. Této výzvě neodolal Dr. Ing. Tomáš Zuzák, který společně s vedoucím pedagogické sekce Svobodné vysoké školy pro duchovní vědu v Dornachu nabídl ministrovi seznámení s waldorfskou pedagogikou. Ministr se natolik nadchnul, že v dubnu téhož roku navštívil waldorfské školy ve Švýcarsku. Na základě pozitivní zprávy bylo ministerstvo ochotno waldorfskou pedagogiku umožnit. Nebylo však ochotno ji organizovat a nést za ni zodpovědnost. Mnoho posluchačů, kterým se waldorfská pedagogika líbila a chodili na přednášky přemýšlelo, jak zavést tuto pedagogiku do praxe. Jana Mildeová a Dr. Zdeněk Vávra založili 21.1.1990 Spolek přátel waldorfské pedagogiky. Spolek poté organizoval přednáškové cykly Dr. Ing. Tomáše Zuzáka v letech 1990-1992.

První přednáška se týkala tématu „Co je to waldorfská škola“. První vzdělávací seminář dvouletého waldorfského kurzu započal 23.8.1990. Studium obnášelo pět týdnů v roce a vyučovali v něm za Švýcarska, Německa a Holandska.

<http://waldorfsky-seminar-praha.webnode.cz/jak-waldorfska-pedagogika-v-cr-zacinala/>

23.11.1997 vznikla Asociace waldorfských mateřských škol, založena paní Helenou Jiroutovou.

„Asociace waldorfských mateřských škol, z. s. (dále také Spolek nebo AWMŠ) je dobrovolný profesní nepolitický spolek učitelek waldorfských mateřských škol, učitelek mateřských škol a tříd pracujících na principech waldorfské pedagogiky a dalších iniciativ, které vycházejí z anthroposofie - duchovní vědy Rudolfa Steinera.“

(<http://www.awms.cz/stanovy/>)

Tento spolek má hlavní a vedlejší činnost spolku, obsažených ve stanovách. Ze stanov je patrná nabídka pomoci komukoliv, kdo o ni požádá.

Hlavní činnost Spolku

1. *Sdružovat učitelky waldorfských mateřských škol a podporovat jejich rozvoj i rozvoj dalších iniciativ pracujících na principech waldorfské pedagogiky.*

2. *Pozorovat všechny úkoly ve spojitosti s waldorfskými mateřskými školami i školami pracujícími na principech waldorfské pedagogiky tak, aby tyto úkoly byly splňovány.*
3. *Zaštiťovat členy Spolku směrem k veřejnosti a ostatním subjektům.*
4. *Prosazovat zájmy waldorfských mateřských škol v oblastech rovnoprávného legislativního zakotvení.*
5. *Spolupracovat s organizacemi založenými na stejných principech v ČR i zahraničí*
6. *Organizovat a zajišťovat semináře waldorfské pedagogiky.*

Vedlejší činnost Spolku

Zajišťovat:

1. *překlady a vydávání literatury*
2. *poradenské služby v oblasti waldorfské pedagogiky (mentorství)*

[\(http://www.awms.cz/stanovy/\)](http://www.awms.cz/stanovy/)

5.2 První waldorfské školy v České republice

Začátky devadesátých let byly dynamické. Všechny nové směry měly dveře otevřené. Rychlé tempo vedlo k úspěšnému založení prvních waldorfských škol. Na jejich zakládání se podíleli absolventi kurzu 1990–1992 ve Štědróníně. Tehdejší kvalita doby, nadšení a otevřenost, obětavé nasazení mnoha lidí dala vzniknout mnoha školám s dobrým základem. V roce 1990 vznikla waldorfská škola v Písku, v roce 1991 v Semilech, Příbrami, Ostravě a Pardubicích. Začátky nebyly snadné, učitelé se zdokonalovali postupně, za pochodu. Pedagogické knihy a texty k vyučování byly předkládány postupně. Tak náhlé a rychlé založení waldorfských škol ale mělo i svá úskalí. Zakladatelé, učitelé i rodiče neměli hlubší vhled do podstaty waldorfské pedagogiky. Tím docházelo k mnoha rozepřím. Začátky byly mnohdy krizové, náročné po psychické i pedagogické stránce.

Za podpory vyučujících hlavně z Holandska a Německa byly pořádány také semináře pro učitelky waldorfských mateřských škol. Následné zakládání waldorfských mateřských škol po celé zemi bylo jen pozitivním následkem výuky pedagogů z ciziny. Šíření waldorfské pedagogiky napomohla také „Škola chirofonetiky“ v Písku, kterou obětavě organizovali Karel a Mirka Samcovi. Škola chirofonetiky byla učena převážně pro speciální pedagogy.

5.3. Současný stav waldorfských škol v České republice

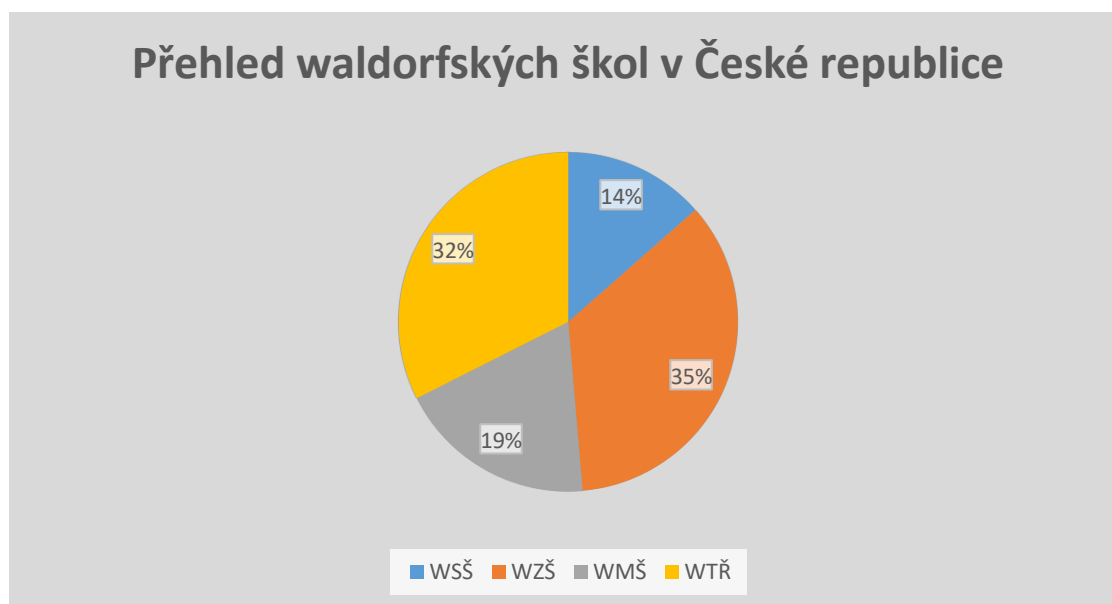
Ke dni 1.1.2013 bylo v České republice 5 waldorfských středních škol, 13 waldorfských základních škol, 7 Waldorfských mateřských škol, jedna speciální škola pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a 12 waldorfských tříd pracujících na principech waldorfské pedagogiky.

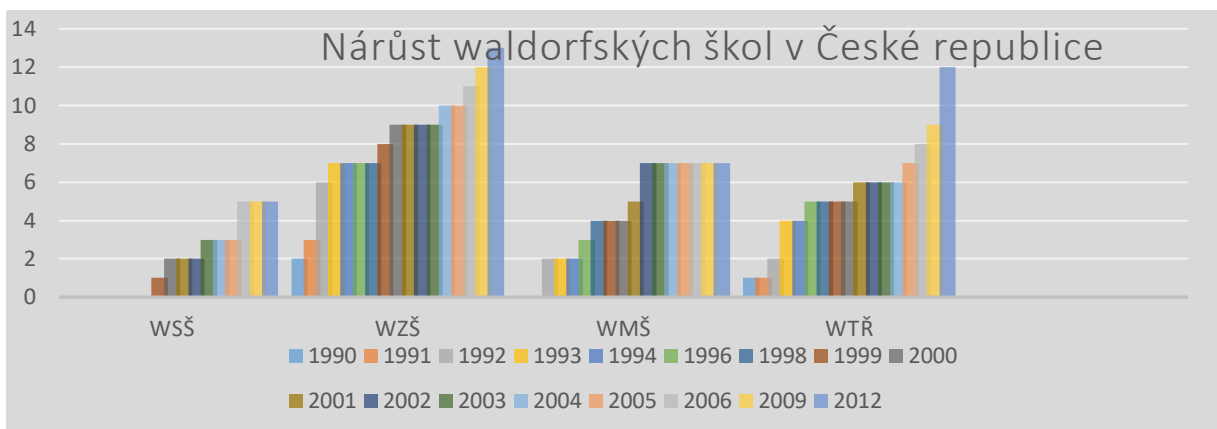
„Waldorfské střední a základní školy spolupracují v rámci Asociace waldorfských škol České republiky (www.iwaldorf.cz). Waldorfské mateřské školy sdružuje Asociace mateřských škol České republiky (www.awms.cz). Každá z těchto asociací je oprávněna v rámci své působnosti udělovat mezinárodní status „waldorfská škola“ respektive „waldorfská mateřská škola.“

(R. Steiner, 2013, str. 2)

V následující tabulce je vyčíslen stav WSŠ, WZŠ, WMŠ a centrech s waldorfskou pedagogikou k 1.1.2013 v České republice. V grafu je vidět velký podíl WZŠ a tříd v mateřských školách, pracujících na principech předškolní pedagogiky.

Graf 1.

Graf 2

Na druhém grafu je vyznačen nárůst waldorfských škol v České republice od roku 1990–2013. Je zde patrný velký nárůst převážně waldorfských základních škol. Waldorfské mateřské školy a waldorfské střední školy mají nárůst podstatně nižší.

(<http://www.iwaldorf.cz/>)

5.4 Vzdělávání učitelů waldorfských mateřských škol

Pro každého učitele, který má zájem o studium waldorfské pedagogiky prvního sedmiletí je nabízeno tříleté ucelené vzdělání, pořádané „Asociací waldorfských mateřských škol“. V rámci tohoto vzdělávání je každoročně organizováno šest víkendových seminářů, intenzivní letní soustředění v Semilech a fakultativní semináře na různé téma, které nejsou povinné.

„AWMS ČR toto studium organizuje ve spolupráci s „Internationale Vereinigung der Waldorfkinderkärten“ a „IASWECE – International Association for Steiner/Waldorf Early Childhood Education“

„Cílem semináře je probudit v účastnících vědomé uchopení sociálního procesu, který probíhá při setkávání vychovatele a malého dítěte. Je to počátek dlouhé cesty.“

(<http://www.awms.cz>)

Pokud se chce někdo zúčastnit víkendového semináře jenom jako host, může se telefonicky, popřípadě přes přihlášku na seminář zapsat. Na semináře přijíždějí pedagogové z celého světa.

Zájemci o waldorfskou pedagogiku mají možnost navštívit otevřené semináře. V letošním roce proběhl Seminář pro rodiče malých dětí, Jak provázet děti hudbou, Smysly a předškolní dítě z pohledu pedagoga aj.

Letní akademie je další nabízený vzdělávací seminář. Je zaměřen na hlubší poznání

waldorfské pedagogiky. Organizuje ho paní Helena Jiroutová v Semilech a trvá týden. Nabízí širokou škálu přednášek a referátů. Pracovní a umělecké skupiny jsou vždy vedeny v českém a německém jazyce.

Člověk, který se chce stát kreativním, chce získat sebedůvěru a životní sílu, a který chce vychovávat a učit děti v souladu s jejich bytostí, má možnost se na jakýkoliv z těchto vzdělávacích seminářů přihlásit.

(<http://www.awms.cz>)

5.5 Přiblížení waldorfské mateřské školy v Semilech

Informace pro tuto kapitolu byly čerpány ze dvou zdrojů. Z rozhovorů s bývalou i současnou paní ředitelkou WMŠ v Semilech a z jejich školního vzdělávacího programu.

Tato mateřská škola byla založena na principech waldorfské pedagogiky vznikla v Semilech v roce 1991. Zprvu jednotřídní MŠ byla otevřena v Pekárenské ulici. Vzhledem k tomu, že se do MŠ hlásilo stále více dětí, byla tato MŠ přemístěna do krásné vily, kterou museli bohužel opustit po navrácení vily původnímu majiteli.

Od roku 2000 sídlí v jednom pavilonu mateřské školy Pod Vartou. Je zde zajištěno stravování a využívají pěkné školní zahrady. Pavilon je situován odděleně od dalších dvou budov – dvoutrídní MŠ a hospodářské budovy se školní jídelnou a dalšími provozními prostory. Objekt MŠ je starší montovaná stavba a vyžaduje náročnou údržbu. Do budoucna plánuje zřizovatel přestavbu celého komplexu obou mateřských škol. Každá třída má své hygienické zařízení, šatna je společná. V budově je dále ředitelna, sborovna (zároveň i knihovna), přípravná jídelna, komory (na pomůcky, na prádlo, na úklid).

V MŠ s waldorfskou pedagogikou se využívají převážně přírodní materiály – dřevo, vlnu, hedvábí a přírodniny. Veškeré hračky, hry a materiály jsou umístěny v otevřených policích se snadným přístupem všem dětem. Děti se snadno orientují a mají podmínky pro sebeobsluhu a osobní hygienu díky účelně situovanému vnitřnímu prostředí – vše je v jednom podlaží. Děti spí na rozkládacích molitanových lehátkách. Nikde není žádná audiovizuální technika. Zahrada je hned u WMŠ, kde mají děti pískoviště, houpačky, zahradní domek, nechybí bylinková a květinová zahrádka.

Stravování zajišťuje jídelna sousední MŠ. Je zajištěna zdravá strava a vedoucí jídelny konzultuje s pedagogy jídelniček a zajímá se o zvyklosti v rodinách jednotlivých dětí. Děti se během dne účastní přípravy svačiny a úpravy stolu před a po jídle. Na nikoho nikdo nespěchá,

mají dostatek času se v klidu a podle svých potřeb najít. V průběhu dne mají k dispozici bylinné a ovocné čaje a vodu. Život ve WMŠ má svá pravidla a děti se učí nápodobou. Velice důležitý je vzor učitelky.

5.5.1 Řízení a provoz

WMŠ má samostatné ředitelství. Na řízení se podílí všichni zaměstnanci. Učitelky jsou vždy včas informovány o změnách a záležitostech školy, ředitelka podporuje další vzdělávání učitelů. Paní ředitelka spolupracuje se zřizovatelem (město Semily).

Informační systém

- ***mezi pedagogy:***
  - pedagogické konference (1x za týden)
  - nástěnka ve sborovně
  - individuální rozhovory
- ***učitelky – rodiče:***
  - nástěnky
  - individuální rozhovory (podle potřeby)
  - třídní schůzky (5x ročně)

Mateřská škola spolupracuje se waldorfskou základní školou (divadla, slavnosti, jarmarky, zápis do ZŠ, návštěvy ve třídách – děti, učitelky apod.)

MŠ je v kontaktu s dětskými lékaři a PPP, především při řešení výchovných problémů jednotlivých dětí.

Pedagogický kolektiv tvoří ředitelka a dvě učitelky. Všechny mají odbornou kvalifikaci pro učitele mateřské školy, absolvovaly odborný seminář pro učitelky waldorfských mateřských škol a mají dlouholetou pedagogickou praxi. Stále se vzdělávají a prohlubují svou odbornost.

Úklid zajišťují učitelky, které mají částečné úvazky jako uklízečka a pomocná síla v kuchyni (výdej jídla, mytí nádobí apod.). Vše je zpracováno v harmonogramu, který je 4týdenní.

Na chodu MŠ se podílí také rodiče, kteří se účastní slavností, oslav, výletů a jiných aktivit. Mohou se také účastnit přednášek pořádaných WMŠ i WZŠ. Několikrát do roka jsou třídní

schůzky, v průběhu roku individuální schůzky s rodiči podle potřeby pedagogů nebo na žádost rodičů.

II PRAKTICKÁ ČÁST

6 Cíle praktické části práce

1. Proniknout do vzniku a vývoje waldorfské mateřské školy v Semilech
2. Objasnit vývoj a změny ve školním vzdělávacím programu ve waldorfské mateřské škole v Semilech a ve vzdělávání učitelů.
3. Ověřit vnímání a posouzení waldorfské mateřské školy učiteli, absolventy a veřejností.

7 Výzkumné metody

- standardizovaný dotazník – vyplněn přímými respondenty, kterými byli rodiče dětí z WZŠ
- polostrukturovaný dotazník – dotazování přes webové rozhraní orientované na rodiče dětí z WMŠ
- obsahová analýza textu školního vzdělávacího programu WMŠ
- polostrukturovaný rozhovor s ředitelkou, zakládající WMŠ, zastupitelem, který se na založení WMŠ podílel, se současnou ředitelkou WMŠ, se zástupkyní Školského úřadu v Semilech a s učitelkou první třídy WZŠ
- strukturovaný rozhovor s absolventy WZŠ v Semilech

8 Výzkumné otázky

8.1 Výzkumné otázky k prvnímu cíli.

8.1.1 Jak probíhal proces vzniku WMŠ v Semilech?

8.1.2 Jaké jsou plány do budoucna waldorfského školství v Semilech?

8.2 Výzkumné otázky ke druhému cíli.

8.2.1 Jaké změny ve školním vzdělávacím programu nastaly během několika let?

8.2.2 Jaká jsou specifika vzdělávání pedagogů ve WMŠ Semily?

8.3 Výzkumné otázky ke třetímu cíli.

8.3.1 Jak vnímají waldorfskou mateřskou školu rodiče dětí?

- 8.3.2 Jak učitelka první třídy waldorfské základní školy vnímá rozdílnost mezi dětmi z běžné mateřské školy a waldorfské mateřské školy?
- 8.3.3 Jak ovlivnila waldorfská pedagogika studenty, kteří již absolvovali studium od mateřské školy po waldorfskou základní školu?
- 8.3.4 Jak vnímají waldorfskou školu rodiče dětí na waldorfské základní škole?

9 Vlastní výzkum

Výzkum byl rozdělen do třech částí, které vedly ke zjištění odpovědí všech výzkumných otázek. První část probíhala formou rozhovorů s paní ředitelkou zakládající WMŠ, se zástupcem původního zřizovatele města Semily, se současnou paní ředitelkou WMŠ a se zástupkyní Školského úřadu. Je zaměřena na vše, co předcházelo založení mateřské školy, na podmínky vzniku a proces jejího založení a současnou situaci WMŠ. V závěru na plány Městského úřadu, které se týkají waldorfské mateřské, základní i střední školy.

Druhá část se týkala programu WMŠ v Semilech, změnami ŠVP a jejich analýzou, která průřezově naznačí vývoj vzdělávacího zaměření.

Třetí, poslední část výzkumu, byla směřována na rodiče dětí z waldorfské mateřské školy a z waldorfské základní školy, na paní učitelku první třídy WMZŠ a také na absolventy, kteří prošli celým procesem waldorfské pedagogiky od mateřské školy po waldorfskou základní školu. Komunikovala jsem s 29 rodiči dětí z WMŠ přes facebookové stránky, rodiče dětí na WZŠ oslovila maminka jednoho ze studujících dětí a rozdala jim dotazníky s prosbou o jejich vyplnění. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 45 rodičů. S paní učitelkou první třídy a s 15 absolventy WMŠ a WZŠ proběhl rozhovor při setkání, které si sami zorganizovali. Cílem rozhovorů bylo zjistit, jak waldorfskou pedagogiku vnímali a prožívali a jak je ovlivnila ve volbě budoucího povolání

10 Založení waldorfské mateřské školy v Semilech a její činnosti v současnosti

10.1 Rozhovor s paní ředitelkou zakládající mateřskou školu s waldorfskou pedagogikou

Rozhovor byl se souhlasem paní ředitelky nahráván na diktafon a následně přepisován. Proběhl v únoru letošního roku a účastnila se ho také současná paní ředitelka. Trval přibližně dvě hodiny. Rozhovor byl polostrukturovaný, otázky jsem pokládala na základě předchozích odpovědí.

Otázka:

„Paní ředitelko, jak Vás napadlo založit, tak krátce po revoluci alternativní mateřskou školu?“

Odpověď:

„V listopadu 1989 po Sametové revoluci bylo vše nejisté. Zakořenění komunistické ideologie nemohlo v člověku zadusit touhu po svobodě v utváření svého vysněného života a po hledání podstaty všech bytostí a věcí kolem nás. A takovou touhu po svobodě dát nové generaci. Vychovávat svobodné bytosti, které jsou schopné vzít svůj život do vlastních rukou a budovat si ho v nezávislosti na druhých nebo na systému, který zrovna vládne. Již v 80. letech se tajně scházeli v Semilech lidé, kteří chápali věci jinak než materialisticky. Hledali hluboké poznání, skryté, neznásilněné a úplné. Takzvané duševně duchovní vrstvy. V samém středu této skupiny lidí byli manželé Bartošovi. Řečnické umění Dr. Josefa Bartoše strhlo posluchače a rozžehlo v nich touhu po poznání lidských dějin, záhad života rostlin, mýtech, pohádkách, astronomii, lidské duši atd. Jeho přístup byl duchovněvědecký, antroposofický. Většinu posluchačů tvořili pedagogové. Po revoluci se jeho přednášky dostaly na veřejnost a stále častěji se ozývaly hlasy, které chtěly podpořit vznik waldorfských škol v Semilech. Já se účastnila spolu se svými kolegyněmi od počátku všech přednášek a čím více Dr. Bartoš přednášel, zužoval se okruh lidí, kteří setrvali. Nakonec jsme se scházeli 2x týdně a přednášky vyvrcholily zájezdem v roce 1990 do města Freiburg, ve kterém jsme navštívili mateřské i základní waldorfské školy. Práce pedagogů, prostředí i waldorfská pedagogika nás nadchla takovým způsobem, že jsme se rozhodli ji vyzkoušet v praxi. Na tomto zájezdu bylo i několik zastupitelů z města, takže nebylo nutné nikoho dlouze přesvědčovat.

Po návratu domů bylo důležité připravit na odlišnou pedagogickou praxi budoucí waldorfské učitele. Dr. Bartoš se tohoto úkolu zhostil a pozval celou řadu waldorfských pedagogů ze zahraničí a ve spolupráci Svobodné vysoké školy – Seminářem pro waldorfskou pedagogiku ve Stuttgartu tříletý vzdělávací běh, pro waldorfské učitele a pod záštitou Mezinárodního sdružení

waldorfských mateřských škol tříleté vzdělávání učitelek pro mateřské školy. Po seznamovacích kurzech mohly začít od roku 1990 do roku 1992 první vzdělávací semináře, které získaly akreditaci Ministerstva školství.“

Otázka:

„Tento vzdělávací seminář byl ale ukončen až v roce 1992 a vy jste mateřskou školu otevřeli už v roce 1991. Jak jste se vypořádali s úkolem pracovat v duchu waldorfské pedagogiky?“

Odpověď:

„Vzhledem k tomu, že k otevření waldorfské mateřské školy byla nakloněna tehdejší paní starostka i někteří zastupitelé Městského úřadu, bylo schválení jednoduché a rychlé. Já i moje kolegyně jsme waldorfskou pedagogiku praktikovaly za běhu, při studiu. Prakticky jsme se připravovali z týdne na týden, z měsíce na měsíc. Začínali jsme s prvky waldorfské pedagogiky a po každém semináři a po rozhovorech se zahraničními kolegy, kteří měli mnohaleté zkušenosti, jsme se stále více blížili k waldorfské mateřské škole, srovnatelné se zahraničními waldorfskými mateřskými školami. Nebylo to jednoduché, ale zvládli jsme to.“

Otázka:

„Rudolf Steiner přednášel také o určitých architektonických prvcích, které by neměly ve WMŠ chybět. Vaše školka tyto prvky nikdy neměla. Je to ve vaší praxi překážka?“

Odpověď:

„Od prvopočátku jsme státní mateřská škola. Rodiče platí běžné školné a nic navíc. Budovy spravuje město a finance na jakékoliv přestavby nejsou. Nemůžeme si dovolit postavit budovu s tak velkými prostory a speciální architekturou. Proto se snažíme vše nahradit alespoň barvami a přírodními materiály ve třídách. V současné době nevádí, když se nedodrží vše, co Steiner vymyslel. Je jiná doba, jsou jiné podmínky, jiná sociální situace. Pokud byste chtěla vidět mateřskou školu waldorfského typu, která se nejvíce blíží představám, které Steiner měl, jeďte se podívat do Prahy, kde je nově otevřená soukromá waldorfská mateřská škola.

Otázka:

„V této budově, kde dnes sedíme, jste ale nezačínali. Jak jste řešili prostory?“

Odpověď:

„Nebylo úplně jednoduché sehnat prostory, ve kterých bychom školku otevřeli. Jednali

jsme se zastupiteli i paní starostkou a hledali nejschůdnější možnou variantu. Jediné prostory, které jsme měli k dispozici, byly v podnikové mateřské škole, která měla být v červnu 1991 uzavřena. Rodičům dětí, které do podnikové mateřské školy chodily, jsme nabídli přednostní umístění. Někteří rodiče přehlásili své děti do běžné mateřské školy, někteří nám své děti svěřili. Asi tomu pomohla přednáška pro rodiče o principech waldorfské pedagogiky, kterou si vzal na starost pan Bartoš a zodpověděl každému, kdo měl nějakou otázku. Zbylá místa jsme doplnili dětmi, jejichž rodiče projevíli zájem o tuto alternativní školku. Vzhledem ke zvyšujícímu se zájmu rodičů o naši mateřskou školu jsme se museli přestěhovat do vilky, ve které byly větší prostory a my mohli rozšířit kapacitu. Měli jsme dvě plné třídy a k tomu půl třídy předškoláků. V tomto období bylo již pět pedagogů. Bohužel v roce 2000 jsme se museli odstěhovat do další budovy, což se neobešlo bez problémů.“

Otázka:

„Zmínili jste se, že začaly problémy. Jakého byly typu?“

Odpověď:

„Tou dobou už byla většina školek v právní subjektivitě. Vilu, ve které jsme sídlili, jsme museli opustit a jedinou možnou variantou bylo připojit se k jiné mateřské škole. Zvažovali jsme tři nabídky, a nakonec se přiklonili k nabídce pro nás nejvýhodnější. Pan ředitel z této mateřské školy byl jediný, kdo neměl potřebu brát nás pod svá ochranná křídla a nechal nám vlastní právní subjektivitu. Tím pádem zůstalo celé řízení mateřské školy v naší kompetenci. Výhodou byla jídelna, ve které se naše děti mohou dodnes stravovat. S vedoucí stravování je velice dobrá domluva a můžeme dodržovat zdravou stravu. Jídelničky s námi vždy prodiskutuje a tím pádem je spokojenost na všech stranách. Nejen nás a děti, ale také rodičů.“

Otázka:

„Vaše mateřská škola je od založení v síti MŠMT?“

Odpověď:

„Ano, od začátku činnosti mateřské školy spadáme pod Ministerstvo školství. Jsme státní mateřská škola a musíme splňovat jejich kritéria. Od roku 1994 je náš školní vzdělávací program vypracovaný podle RVPPV. V této době budeme ŠVP měnit podle nového RVPPV. Já jsem již v důchodu, ale současné paní ředitelce pomáhám a jsme stále v kontaktu s ostatními waldorfskými mateřskými školami v republice.“

Otázka:

„Když jste začínali, žádné školní vzdělávací programy být nemuseli. Měli jste vypracovaný nějaký roční plán, který jste plnili?“

Odpověď:

„Jak už jsem se jednou zmiňovala, začátky byly hodně náročné. S kolegyní jsme se prakticky připravovaly z měsíce na měsíc. Z počátku pro nás bylo důležité dodržet principy waldorfské pedagogiky. Přeci jen se na nás podepsal komunistický režim a ze dne na den změnit myšlení moc nešlo. Stále jsme sklouzávaly do běžného učení. Musely jsme si sami zvyknout na rytmus. Naštěstí režim dne a týdne nebyl ničím neznámým. Jen se změnil v náplni dne. Abychom dětem správně ukázaly, jak se, co dělá a splnili kritérium učení pozorováním a nápodobou, sami jsme se musely do činnosti vcítit a plně ji prožívat, ztotožnit se s ní. Já měla například problém se včelím voskem a má kolegyně s eurytmií. Jen díky vlastní pili jsme se naučily najít v každé činnosti potěšení. Pokud jsme dělaly vše s radostí, radostně pracovaly i děti. Stmelit děti, podporovat jejich citový a morální vývoj, nezatěžovat paměť, ale učit je experimentováním. Věřte, že to byl pro nás hodně náročný úkol. Vše bylo jinak, ale takový přístup k dětem velice brzy přinesl výsledky a my se mohli naplno věnovat všemu, co waldorfská pedagogika nabízí. Po tříletém studiu jsme už s kolegyní získaly jistotu a s každým dalším seminářem se učily. Velice cenné pro nás byly a stále jsou zkušenosti zahraničních kolegů, spolupráce s ostatními waldorfskými školkami a předávání zkušeností. S dalšími lety se naše činnost zdokonalovala a některé kolegyně, které si vyzkoušely praxi ve školce, si doplnily vzdělání a nastoupily do základní waldorfské školy, která byla v Semilech založena krátce po mateřské škole. Já zůstala, protože, jak říkám, někdo musí ta naše kuřátka připravit na vyučování ve waldorfské škole. Od nás jsou děti nejen připravené na školu, ale samostatné a nadšeně nasávají každou informaci, kterou dostanou a nejen to, dokonce si spoustu informací umí vyhledat i přesto, že neumí číst. I když jsme neměly školní vzdělávací program, naplňovaly jsme principy waldorfské pedagogiky a já jsem pyšná na sebe i své kolegyně, které společně se mnou celým procesem prošly.“

Otázka:

„Změnil se nějak školní program během 20 let Vašeho působení?“

Odpověď:

„Posledních 20 let se stále držíme stejných denních, týdenních a měsíčních rytmů. Vše, co je v současném školním vzdělávacím programu, bylo i před dvaceti lety. Měsíční slavnosti se nemění, tradice jsou tu již po staletí. Waldorfská pedagogika má svůj vlastní vzdělávací program, na nás jen bylo ho zakomponovat do současného vzdělávacího programu podle RVP PV. Bylo to jednoduché, protože rámcový vzdělávací program je jako šitý na míru tomu našemu waldorfskému. Jedinou změnu vidím na změně prostředí kolem mateřské školy. Už nemáme kolem sebe tak krásnou přírodu jako před dvaceti lety. Město se rozrůstá a bohužel vzala za své i příroda kolem nás. Abychom se dostali do lesa, musíme mnohdy dojíždět a je to časově náročné. Ale takový už je život.“

Otázka:

„Když Vás slyším, mám dojem, že zasloužilého odpočinku si moc neužíváte?“

Odpověď:

„Musím se smát, asi jste uhodila hřebíček na hlavičku. Ne, nechce se mi odpočívat. Školka a všichni v ní jsou má rodina. Přeci je nenechám na holičkách. Musíme si pomáhat. Mezi personálem mám své přátele, mezi rodiči také a děti, bez těch nemůžu žít. Pomáhám, jak se dá a v létě pořádám Letní akademii, kam zvou lektory waldorfských škol z celého světa. Školy waldorfského typu se velice rychle rozrůstají a každý přinese střípek něčeho nového, stále je možnost se sebevzdělávat a rozvíjet a duchod, ten tomu nezabrání. Rudolf Steiner byl nadčasový člověk a já moc lituji toho, že jsem neměla možnost ho poznat osobně. I když stále ještě žijí lidé, kteří se s ním osobně setkali. Bohužel už je jich málo. Pokud se začnete zajímat o antroposofii zjistíte, jak široký úhel pohledu má. Já sama se jejím studiem změnila, doufám, že k lepšímu. Pochopila jsem spoustu otázek, které se mi hlavou honily a stále se učím. Učím se, že svět je krásný a vše v něm má nějaký smysl. Pokud se někdo rozhodne pracovat ve školkách a školách waldorfského typu, musí tuto vědu pochopit a procítit.“

Otázka:

„Když se ohlédnete zpátky ke dnům, kdy jste se rozhodla spolu se svými přáteli mateřskou školu waldorfského typu otevřít, co byste mi dnes, po tolika letech, řekla?“

Odpověď:

„Ohlédnutí zpátky mi přináší pocit radost a uspokojení. Ušli jsme velký kus cesty a jsem

moc ráda, že jsem se rozhodla na úvodní přednášku pana Bartoše jít. Změnilo mi to život a nejen mně. Mám mnohem radostnější pohled na život, na svět i na vše, co se kolem nás děje. Dokáží se radovat i z maličkostí a nejvíce se raduji z toho, že děti v naší školce jsou šťastné a spokojené. Šíříme dál filozofii Rudolfa Steinera a jeho pojetí výchovy dítěte. A s každým novým pedagogem se utvrzujeme v tom, že děláme správnou věc.“

„Moc Vám děkuji za rozhovor“

10.2 Rozhovor se zřizovatelem o založení WMŠ

Rozhovor byl se souhlasem zřizovatele nahráván a následně přepisován. Proběhla na Městském úřadě v Semilech se zástupkyní Školského úřadu v Semilech.

Otázka:

„V devadesátých letech došlo k mnoha změnám. Co říkalo vedení města na nápad založit waldorfskou mateřskou školu?“

Odpověď:

„Tenkrát bylo vše nějak spontánní. Jednoho dne zatukal na mé dveře Dr. Josef Bartoš s tím, že by bylo dobré otevřít v našem městě waldorfskou mateřskou školu, protože ví o dvou kolegyních, které by do toho prostě šly. Abychom věděli, o jakou alternativu vlastně jde, pozval nás na kolečko přednášek po waldorfských školách ve Freiburgu. Já a moji dva kolegové jsme jeli, proč ne. Školy tohoto typu uchvátily nejen mne, ale i mé kolegy. Tehdejší starostka, spolu se zástupci odboru školství Městského úřadu, byli naši myšlenky nakloněni a když jsme získali i podporu Školského úřadu, nic nám nebránilo otevřít v roce 1991 v malé budově areálu podmoklické školy jednotřídní mateřskou školu, ve které se dvě paní učitelky snažily pracovat v duchu waldorfské pedagogiky.“

Otázka:

„Jak dlouho po otevření mateřské školy jste otevřeli základní školu waldorfského typu?“

Odpověď:

„Bylo to o rok později. To už jsme v Semilech měli jinou starostku. Za pomoci pracovníků odboru školství, tedy mne a jedné kolegyně, začala v Tyršově ulici vyrůstat i waldorfská základní škola. Několik odvážných žen z řad učitelů a vychovatelů se ujal nelehkého a obtížného

úkolů vybudovat základní školu prakticky z ničeho. Museli se seznámit s waldorfskou pedagogikou v zahraničí, prověřit nové pedagogické postupy a vytvořit nové učební dokumenty. Školu bylo potřeba zařídit, vybavit vyučovací prostory a najít nové kolegy a kolegyně. Myslím si, že nejtěžším úkolem bylo odbourat předsudky, které přinášely všechny novoty. To si ale vzal na starost Dr. Josef Bartoš a povedlo se to. První, jediná třída byla otevřena v září 1992 a každým dalším rokem přibývala další. V roce 2000 jsme se mohli pochlubit úplnou devítiletou základní školou, kam chodilo více než 200 žáků. V roce 2001 opouštěli školu první absolventi a my s ulehčením přijali zprávy o jejich úspěších v přijímacích zkouškách na střední školu. Bylo to takové zadostiučinění, protože hodně lidí nás od nápadu waldorfskou školu otevřít odrazovalo. Tou dobou se začali ozývat rodiče, kteří chtěli podpořit vznik další pedagogické nabídky až k maturitě a otevřít školu ukončenou maturitou, waldorfskou střední školu.“

Otázka:

„Waldorfské lyceum tedy bylo otevřeno na přání rodičů dětí, kteří ukončili studium na základní waldorfské škole?“

Odpověď:

„Ve škole byla spousta mladých nadšených pedagogů, kteří se velice rychle chopili myšlenky, kterou vyslovili samotní rodiče žáků. Proto byl vypracován vzdělávací program „Waldorfské lyceum“ a první orientační vzdělávací kurz pro učitele středních škol. Kurz byl otevřen díky spolupráci Mezinárodního sdružení pro waldorfskou pedagogiku ve střední a východní Evropě (IAQ). V té době už nebylo tak jednoduché založit školu, jako na začátku devadesátých let. Čekala nás spousta jednání představiteli obcí počínaje, ministerstvem a parlamentem konče. Vydrželi jsme a v roce 2006 otevřeli první ročník Střední školy waldorfské v Semilech. Základní a střední škola je jeden právní subjekt a město Semily se stalo jejím zřizovatelem. Na vybudování školy bylo potřeba hodně peněz a německá nadace „Software AG Stiftung“ z Darmstadtu nám přispěla částkou 3,75 milionu korun na rekonstrukci a vybavení školy. V roce 2009 byla s finanční pomocí této nadace otevřena další část budovy.“

Otázka:

„Když se podíváte nazpět, jste Vy osobně s waldorfskou školou spokojený?“

Odpověď:

„Waldorfská mateřská škola si poklidně plyne v této uspěchané a náročné době a paní učitelky připravují zodpovědně děti na vstup do školy. Nejen waldorfské, ale také běžné. Základní i střední škola mají opravdu výborné výsledky. Ale já měl jako výtvarník a umělec trochu jiné představy o uměleckém a výtvarném učení dětí v této škole. Tato stránka je v naší škole málo rozvíjená, oproti waldorfským školám ve světě. Ale je to jen můj osobní názor, neříkám, že ho sdílí všichni.“

„Moc děkuji za rozhovor“

10.3 Rozhovor se současnou ředitelkou WMŠ v Semilech

Rozhovor byl se souhlasem paní ředitelky nahráván a následně přepisován. Proběhl na půdě waldorfské mateřské školy v únoru 2017 za přítomnosti bývalé paní ředitelky, která je stále pracovně aktivní a současné paní ředitelce radí a pomáhá s chodem mateřské školy.

Otázka 1.

„Jak byste charakterizovala pedagogickou práci ve vaší WMŠ?“

Odpověď:

„V první řadě se snažíme dětem poskytnout bezpečný a láskyplný prostor, který je podnětný pro rozvoj tvořivosti dětí. Dětem se snažíme být dobrým vzorem k nápodobě a pevným životním rytmem podporovat vnitřní jistotu, smysl pro pořádek a pěstujeme motorické a tělesné schopnosti. Volná hra je prostředkem k rozvoji sociálních, vyjadřovacích, kulturních i uměleckých schopností a v naší výchově je velmi důležitá. Malujeme, učíme se vnímat barvu. Pozorujeme přírodu i vesmír a necháme děti plně si prožít lidové tradice, rituály i zvyky. Rozvíjíme soucit, spolupráci a jiné vlastnosti, které jim umožní žít v souladu s ostatními lidmi, ale i s přírodou. Sebevědomí, sebeúcta a pozitivní sebehodnocení naučí děti prožít život beze strachu a pocitu ohrožení. Práce v naší mateřské škole je velmi náročná, a proto je velice důležité, aby se učitelky neustále vzdělávaly. Od roku 2015 jsme také začlenili do kolektivu děti ze sociálně slabších rodin a děti z Dětského domova v Semilech. Na práci učitelek i svojí jsem velice pyšná, protože je velice kladně hodnocena ze strany města i rodičů dětí.“

Otázka 2:

„Jakým způsobem spolupracujete s rodiči dětí?“

Odpověď:

„Rodiče mohou svůj volný čas trávit s dětmi ve školce. Osobně tak získají zkušenost s denním životem MŠ. Tato nabídka je hodně využívána při zvykání si dětí na školku. Podle potřeby rodičům nabízíme rozhovor o jejich dětech a vždy se snažíme přizpůsobit termínu, kdy mají na schůzku čas. Účast rodičů na slavnostech, schůzkách, vánočních i velikonočních trzích je dobrovolná, ale se 100 % účastí, což nás vždy pozitivně naladí a dobije po další práci. Velmi si ceníme pomoci rodičů při úpravách zahrady, opravách hraček nebo při velkém úklidu školky.“

Otázka 3:

„Spolupracujete i s jinými organizacemi?“

Odpověď:

„Úzce spolupracujeme s Asociací waldorfských mateřských škol. Jedna z učitelek je ve výboru asociace a je mentorem MŠ v Příbrami. Samozřejmostí je spolupráce s PPP, hlavně při odkladech povinné školní docházky. Paní učitelky ze školky jsou vždy u zápisu do první třídy waldorfské základní školy, se školou společně organizujeme „Den otevřených dveří“. S dětmi chodíme na všechna vystoupení, divadla i na ukázky vyučování žáků WZŠ.“

Otázka 4:

„Jak pracujete s dětmi, které mají talent, nebo naopak s dětmi, které mají specifickou poruchu učení a chování?“

Odpověď:

„V mateřské škole musíme vytvářet podmínky k využití a rozvíjení individuální možností dětí nadaných. V předškolním období je těžko zjiitelný klasický vývoj od akcelerovaného vývoje dítěte. Navíc, v naší mateřské škole omezujeme soutěživost. Při mnoha činnostech, kterými se zabýváme, můžeme pozorovat sklony k určitému nadání. Pokud se tak stane, sjednáme si schůzku s rodiči, kteří své dítě podle vlastního uvážení přihlásí do jakéhokoliv kroužku ve městě a okolí. My podporujeme děti tak, aby byly činnosti v harmonii a aby se jednostranně nezatěžovaly.“

U dětí se speciálními vzdělávacími potřebami se řídíme pravidlem vytvoření podmínek tak, aby se děti zapojily do všech činností a postupně dosáhly samostatnosti. Takové děti nám dávají podnět k větší individuální činnosti a příležitost, jak ostatní děti naučit pomoci druhým.

Naše výchova zohledňuje přání dětí, jejich nálady i tužby. Nikoho do ničeho nenutíme. Máme ve školce děti z dětského domova, které se během pár týdnů zařadily do kolektivu i běžné práce a vychovatelky v domově si je nemohly vynachválit. Pro nás je odměnou jakékoliv dítě, které si své dětství po všech psychických i citových problémech začne díky naší práci užívat, začne se smát, mazlit a zapojovat do všech činností.

Otázka 5:

„Hovořila jste o vzdělávání učitelek. Mohla byste mi přiblížit, o jaký typ studia se jedná?“

Odpověď:

„Všichni máme pedagogické vzdělání. Tři učitelky vystudovaly waldorfskou pedagogiku při tříletém studiu, jedna učitelka dochází na základní seminář pro učitelky WMŠ, díky kterému získá celosvětově uznávané osvědčení pro kvalifikaci učitelek WŠ. Dlouhodobě chodíme na prohlubující semináře pro učitelky WMŠ, tři z nás jsou účastnice, jedna organizátorka. Vždy se sejde menší skupina učitelek, kterou vede Cornelise Boogard. Prohlubující semináře jsou celoživotní. Co se týče krátkodobých vzdělávacích seminářů, účastníme se seminářů zaměřených na nižší i vyšší věk dítěte, přírodovědných i uměleckých (malování, kaligrafie, eurytmie aj.). Garantem je Asociace waldorfských mateřských škol a Mezinárodní sdružení WMŠ.

Otázka 6:

„Jak dlouho v této WMŠ pracujete?“

Odpověď:

„V devadesátých letech, jsem byla na mateřské dovolené oslovena paní Helenou Jiroutovou v záležitosti týkající se waldorfské pedagogiky. Stejně jako ona jsem se zúčastnila se přednášky Dr. Josefa Bartoše, který mne stejně jako spoustu jiných pedagogů nadchl a já začala s kolegyní studovat waldorfskou pedagogiku. Po mateřské dovolené jsem nastoupila sem, do mateřské školy, takže u jejího zrodu jsem byla také. Stejně jako jiní učitelé jsem se zdokonalovala za pochodu. Nejen jako učitelka, ale také jako člověk. Pokud chcete pracovat ve waldorfské škole, musíte pochopit podstatu sama sebe a umět nahlédnout do svého nitra. Pevně doufám, že se mi to podařilo, ale práce na sobě samé, no, té mám do konce života stále dost.“

„Moc Vám děkuji za rozhovor“

10.4 Rozhovor se současným zástupcem Školského úřadu v Semilech o budoucích plánech s WMŠ

Tento rozhovor proběhl na půdě Městského úřadu v Semilech se zástupkyní Školského úřadu v dubnu 2017. Rozhovor byl se souhlasem nahráván, následně přepsán.

Otázka:

„Před 27 lety jste ve Vašem městě otevřeli waldorfskou mateřskou školu a následně na to i základní a střední waldorfskou školu. Jak jste v současné době spokojeni s jejich provozem?“

Odpověď:

„Waldorfská škola v Semilech je v současné době jediná škola svého druhu v Libereckém kraji. Pedagogičtí pracovníci se stále vzdělávají nejen v České republice, ale i v zahraničí formou víkendových nebo několikadenních kurzů. Většina dětí, které odcházejí z waldorfské mateřské školy, nastupují do waldorfské základní školy, navazují na výchovu, kterou si prošly v preprimárním vzdělávání. V průměru polovina žáků z devátých tříd nastupuje na waldorfské středoškolské studium. Trvalý zájem o studium na těchto našich školách velmi těší nejen nás, ale také další pedagogy a motivuje k další práci na jejím rozvoji. V loňském roce jsme oslavili desáté výročí založení waldorfského lycea. Proběhla spousta akcí, do kterých se zapojila i veřejnost. Veřejné akce jsou pravidelné, vždy spojené s koloběhem roku, svátky, tradicemi. Školy jsou zapojené do spousty programů a projektů.“

Otázka:

„Říkáte, že kapacita waldorfských škol nestačí. Budete tuto situaci do budoucna řešit?“

Odpověď:

„Ano, v současné době probíhá studie koncepce přestavby areálu v Podmoklicích, ve kterém bude komplex waldorfské mateřské, základní i střední školy. Tím pádem budeme moci navýšit i kapacitu. Vyřešíme tím také absenci odborných učeben, bezbariérový přístup a celkovou modernizaci školy.“

„Moc Vám děkuji za rozhovor“

10.5 Shrnutí rozhovorů

V prvních dvou rozhovorech se oba respondenti shodují na tom, že podstatné pro vznik WMŠ byla aktivita Dr. J. Bartoše, první ředitelky paní Heleny Jiroutové a podpora Městského úřadu v Semilech. Bez těchto vůdčích osobností by WMŠ v roce 1991 otevřena nebyla. Dr. J. Bartoš organizoval sérii přednášek pro učitele a veřejnost. Na prosbu paní

Heleny Jiroutové pozval některé zastupitele na kolo přednášek po waldorfských školách v zahraničí, kde byly seznámeni s touto alternativní pedagogikou. To vedlo vedení města k přesvědčení o fungování takto zaměřených MŠ i ZŠ. Dr. J. Bartoš pořádá přednášky pro veřejnost a ukázal rodičům dětí pozitiva waldorfské pedagogiky. Po otevření WMŠ musela ředitelka spolu s učitelkou navštěvovat semináře waldorfské pedagogiky, pořádané zahraničními kolegy a Dr. J. Bartošem a za chodu školy studovat, po tříletém studiu se již naplno věnovaly výchově dětí podle waldorfských principů.

Nadšení učitelů, podpora zastupitelů a přesvědčivé přednášky Dr. J. Bartoše určené převážně rodičům dětí bylo impulsem k založení WZŠ v roce 1992. Začátky 90. let byly příznivé k alternativní pedagogice také ze strany Ministerstva školství, které waldorfskou pedagogiku podpořilo. Aktivita a nadšení z výuky waldorfské pedagogiky rodičů dětí, navštěvujících WZŠ, se stala impulsem pro učitele a zastupitele k založení waldorfského lycea v roce 2006. Založení a otevření lycea se již setkala s většími organizačními problémy, převážně ze strany Ministerstva školství a parlamentu.

Z rozhovorů je patrné, že snaha o otevření WMŠ se setkala s problémem, kam školu umístit. Po jednání paní Heleny Jiroutové se starostkou města a zastupiteli otevřeli školu v jediném možném prostoru, bývalé podnikové mateřské škole, která měla být uzavřena. Zvyšující zájem rodičů o tuto školu donutil zastupitelstvo k přestěhování do větších prostor, vily s většími prostorami, odkud se museli opět stěhovat z důvodu navrácení vily původním majitelům. Ředitel místní mateřské školy nabídl prostory mateřské školy „Pod Vartou“, kde je WMŠ dodnes. Podpora zřizovatele, obětavost ředitelky a později i učitelek dokázala čelit i těmto organizačním problémům.

Třetí rozhovor se současnou paní ředitelkou ukázal na současnou situaci ve škole. Škola má vlastní právní subjektivitu a svůj ŠVP. Paní ředitelka, která mnoho let působila ve WMŠ v Semilech jako učitelka, navazuje na práci bývalé paní ředitelky a činnosti této školy neměnila. Jak se už zmínila v předešlém rozhovoru bývalá paní ředitelka, ŠVP je od roku 2004 stejný. Mateřská škola má samostatné ředitelství a na řízení školy se podílejí všichni zaměstnanci, včetně bývalé paní ředitelky. S waldorfskou základní školou pořádá a organizuje WMŠ jarmarky, divadla, návštěvy ve třídách základní školy i zápisy do prvních tříd. Na chodu WMŠ se podílí z velké části také rodiče dětí.

Z rozhovorů je patrné, že učitelkám ve WMŠ nestačí mít pouze pedagogické vzdělání. Vzdělání si musí doplnit také ve waldorfské pedagogice a během své praxe si stále doplňují

vzdělání a procházejí uměleckými a řemeslnými semináři s lektory, kteří již mají dlouholeté zkušenosti. Každá učitelka musí projít základním vzdělávacím seminářem pro učitelky (učitele) WMŠ. Jedna z učitelek v současné době tento základní seminář absolvuje. Účast na pravidelných víkendových prohlubujících seminářích, vedených C. Boagordem se mají stále co naučit. WMŠ v Semilech se seminářů nejen účastní, ale také je organizuje spolu se zahraničními lektory. Letní akademie, organizovaná WMŠ a WZŠ je otevřena nejen pro učitele waldorfských škol, ale také pro zájemce, které waldorfská pedagogika zaujala nebo chtějí využít prvky waldorfské pedagogiky v běžné mateřské škole. Zájemcům z řad waldorfských příznivců a lidí, kteří chtějí poznat něco z praxe waldorfské pedagogiky, nabízí Asociace waldorfských škol České republiky časopis „Člověk a výchova“, ve kterém jsou nejen zajímavé články o waldorfské pedagogice, ale také nabídka činností s dětmi, které může každý vyzkoušet a ověřit si tak jejich pozitivní přínos pro děti.

11 ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM WMŠ V SEMILECH

11.1 Charakteristika ŠVP v současnosti

O školním vzdělávacím programu WMŠ v Semilech jsem hovořila s paní ředitelkou, která mi dala k dispozici ŠVP, platný od 1.9.2016. S jejím souhlasem jsem si ŠVP mohla podrobně pročíst a nesrovnalosti prokonzultovat. WMŠ v Semilech má vypracovaný vzdělávací program svými cíli, obsahem i organizací, plně v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání. Cíle RVPPV naplňuje a zároveň předchází rizikům v RVPPV uvedených. Mimo jiné waldorfské školy uplatňují výuku a výchovu stavějící na tom, aby učitel plně pedagogicky působil na dítě na základě vlastního úsudku, iniciativy a odpovědnosti. Princip kolegiální práce při samosprávním řízení školy realizují každotýdenními konferencemi, na nichž jsou učitelé rovnoprávními partnery. Konference je rozdělena na části studijní, správně-organizační a pedagogickou. Učitelé konzultují probíhající tematické celky, jednotlivé žáky a otázky, týkající se organizace mateřské školy a jejího provozu. Ředitelka spravuje organizační, hospodářské a právní záležitosti provozu školy. Vždy jedná z pověření konference.

Hlavním záměrem vzdělávacího programu je vytváření podnětného, bezpečného a láskyplného prostředí. Respektují jedinečnost každého dítěte, jeho svobodu projevu, možnost volby a rozvíjejí jeho přirozené nadání. Podporují rozvoj duchovní, duševní a fyzický.

Obecným cílem výchovně vzdělávacího procesu je rozvoj dítěte s důrazem na morální a citovou oblast. Dětem je nabízena široká nabídka všeho, co rozvíjí vůli, myšlení a citění a tyto

oblasti dává do souladu. Všechny činnosti jsou nabízeny tak, aby poskytly dítěti možnost podílet se na činnostech a vytvářet prostor mateřské školy i okolí. Učitelka provádí všechny činnosti s dětmi, principem je výchova napodobováním.

V oblasti rozvoje vůle je kladen důraz na vhodné vzory k napodobování, pevný životní rytmus, smysl pro pořádek a na motorické a tělesné schopnosti. V oblasti myšlení je kladen důraz na rozvoj řeči a komunikace, děti se učí na základě prožívání a osobní zkušenosti. Učí se pozorovat a vnímat přírodu, vesmír a plynutí času na základě prožitku lidových tradic, zvyků a rituálů. Rozvoj fantazie prostřednictvím volné hry, vnímání barev, umělecký zážitek z pohádek, říkadel a písní, to vše umožňuje rozvoj citění. Dítě je vedeno k prožití sebe sama. Rozvíjení soucitu, sounáležitosti, spolupráce a sdílení umožní trvale žít v souladu s ostatními lidmi i přírodou. Východiskem rozvoje těchto sociálních kompetencí je možnost prožití života beze strach a pocitu ohrožení.

ŠVP je rozdělen do několika integrovaných bloků u kterých jsou uvedena podtémata.

Období dozrávání – Michelská slavnost

Období světél – Martinská slavnost, Adventní slavnost, Vánoční slavnost, Tříkrálová slavnost, Hromnice

Období probuzení– Masopust, Semínková slavnost, Velikonoce

Období slunce – Svatodušní slavnost, Svatojánská slavnost, Pasování

Slavnosti jsou prvkem rozvíjejícím nabídky a aktivity.

Harmonogram dne:

6.30 – 8.30 hod.	volné hry (příchod dětí)
8.30 – 9.00 hod.	úklid, hygiena, svačina
9.00 – 10.00 hod.	rej, denní činnosti
10.00 – 11.30 hod.	pobyt venku
11.30 – 12.30 hod.	hygiena, pohádka, oběd
12.30 – 14.30 hod.	ml. děti – odpočinek st. děti - „práce předškoláků“
14.30– 15.00 hod.	hygiena, svačina

15.00 – 16.00 hod.

volné hry (venku, ve třídě)

Denní činnosti:

pondělí – kreslení voskovými pastely

úterý – malování

středa – eurytmie

čtvrtek – pečení dalamánků

pátek – modelování z vosku

Vzdělávací obsah – Roční slavnosti

Všechny integrované bloky obsahují záměr, podtémata, charakteristiku období, dílčí vzdělávací cíle převzaté z RVPPV a očekávané výstupy. Funkce a smysl těchto bloků, vzdělávacích cílů a výstupů mají funkci poznávací, emocionální, sociální, volní, etickou a enviromentální, které jsou rozepsané.

Dílčí cíle z RVPPV slouží jako kritéria pro hodnocení, zda děti dostávají vše, co potřebují. Předmětem hodnocení jsou oblasti naplňování potřeb dítěte, naplnění cílů výchovně vzdělávacího působení, kvalita sociálních vztahů v prostředí MŠ a hospodaření školy.

Školní vzdělávací program byl vypracován podle RVPPV a knihy „Dítě v úctě přijmout“, od autorky Táni Smolkové.

V současné době dochází ke zpracování nového ŠVP, který bude upraven v souladu se změnami uvedenými v RVPPV, které nabyly účinnosti ke dni 1.2.2017 a ve ŠVP musí být uvedeny nejpozději 1.9.2017.

11.2 Analýza ŠVP od založení WMŠ po současnost

Z rozhovoru s bývalou paní ředitelkou je patrné, že začátky WMŠ nebyly jednoduché. Otevření školy proběhlo dříve, než se toho času dvě učitelky ve waldorfské pedagogice zorientovaly. Současně s výchovou dětí ve WMŠ vychovávaly i samy sebe. Během práce s dětmi studovaly waldorfskou pedagogiku a mezi prací s dětmi a školou připravovaly z měsíce na měsíc vzdělávací program podle principů WP. K dispozici měly ŠVP WP, ale změnit myšlení, mnoho let ovlivňované komunistickým režimem nebylo tak jednoduché. Učitelky si musely zvykat na rytmus a splnit kritérium učení pozorováním a nápodobou. Ztotožnit se s činností, vcítit se do ní a prožít ji, to byl pro ně ten největší problém. Denní,

týdenní a měsíční cyklus se nemění po celou dobu činnosti této školy, protože lidové tradice, zvyky a slavnosti jsou tu po staletí, nemění se. Principy a cíle WP jsou od založení do současnosti také neměnné. Všechny integrované bloky vycházejí s děním v přírodě a každé období se vztahuje na společenské zvyky a události. Období trvá přibližně čtyři týdny.

V roce 2004 vytvořila paní ředitelka spolu s učitelkami školní vzdělávací program v souladu s RVP PV. Podstatou bylo a v současné době také je práce v denním a celkovém programovém rytmu, v souladu s příznivými podmínkami a vybavení prostor školy podle WP.

Současná paní ředitelka, která ve WMŠ působila krátce po jejím otevření, nijak nezasahovala do ŠVP a pokračuje v ověřeném a waldorfskou pedagogikou předepsaném výchovně vzdělávacím programu. Cílem vždy bylo a bude připravit děti na vstup do školy, naučit je samostatnosti a podporovat zdravé sebevědomí. Záměr věkově smíšeného uspořádání do tříd a spolupráce s rodinami od počátku do současnosti se osvědčil. V současné době WMŠ přijímá také děti ze sociálně slabých rodin a děti z Dětského domova v Semilech, s vychovatelkami úzce spolupracují.

Od otevření školy po současnost se učitelky vždy snažily principy WP dodržovat a řídit se jimi ve vzdělávacím programu. Vytvářejí stále bezpečné a podnětné prostředí důležité pro rozvoj dítěte. Učí se vnímat barvu, pozorují přírodu i vesmír, naplno prožívají lidové tradice, zvyky a rituály. Děti podporují harmonicky, bez jednostranného zatěžování. Pokud u dítěte objeví talent, upozorní rodiče. Na jejich uvážení je, zda budou, nebo nebudou talent svého dítěte podporovat. Slabší děti se zapojují do všech činností a učí se samostatnosti stejně jako ostatní. Vždy zohledňují přání dětí a jejich nálady a touhy. Odměnou je jim spokojené usměvavé dítě, které se nadšeně a bez zábran účastní všech aktivit, které učitelky nabízí. V současné době vytváří ředitelka s učitelkami nové ŠVP, ve spolupráci s jinými mateřskými školami waldorfského typu.

12 Dotazníkové šetření mezi rodiči ve WMŠ v Semilech

Po domluvě se zástupkyní rodičů WMŠ v Semilech byl dotazník zaslán na facebookové stránky WMŠ v Semilech, kde ho následně rodiče dětí, docházejících do této WMŠ, vyplnili. Dotazník vyplnilo 29 rodičů ze současných 34.

12.1 Výsledky dotazníkového šetření

Otázka 1:

„Jak důležité je pro Vás dobré preprimární (předškolní) vzdělávání Vašeho dítěte?“

Tab. 1: Důležitost preprimárního vzdělávání po budoucí rozvoj žáků.

<i>Odpověď</i>	<i>Počet odpovědí</i>
Důležité	19
Spíše důležité	8
Spíše nedůležité	2
Nedůležité	0
Tuto otázku nijak neřeším	0

Pro 19 rodičů (66%) je důležité, jakým způsobem budou jejich děti vychovávány v předškolním období. 8 rodičů (28%) si myslí, že je předškolní vzdělávání spíše důležité. Z toho vyplývá důležitost předškolního vzdělávání pro většinu respondentů. Velice mne překvapily odpovědi zbývajících dvou rodičů (7%), kteří odpověděli na otázku odpovědí „spíše nedůležité“. V mateřské škole tohoto typu jsem tyto odpovědi nepředpokládala.

Otázka 2:

„Při výběru mateřské školy bylo pro Vás důležité?“

Tab.2: Co bylo důležité při výběru WMŠ

<i>Odpověď</i>	<i>Počet odpovědí</i>
Dostupnost z místa bydliště	2
Doporučení od přátel a známých	3
Styl výuky a přístupu k dětem	20
Jakou má MŠ pověst	1
Počet dětí na třídě	3

Pro většinu respondentů (69%) je důležitý styl výuky a přístupu k dětem. Tři rodiče (10%)

si nechali mateřskou školu doporučit. Pro dvě rodiny (7%) je důležitá dostupnost MŠ z místa bydliště. Počet dětí ve třídě je rozhodující u rodičů třech dětí. Pouze jeden z rodičů vybíral MŠ na základě prezentací.

Otázka 3:

„Z jakého důvodu jste vybrali pro své dítě waldorfskou mateřskou školu?“

Tab.3: Důvod výběru WMŠ (rodiče mohli volit více navržených odpovědí)

<i>Odpověď</i>	<i>Počet odpovědí</i>
Dobré zkušenosti lidí z našeho okolí	4
Individuální přístup k dětem a respektování jejich osobnosti	29
Přístup pedagogů	25
Jiný styl výchovy	29
Spolupráce s rodiči	20
Sdílím stejnou duchovní filosofii	6

Pro 100 % respondentů je ovlivněn výběr WMŠ individuálním přístupem k dětem, respektováním jejich osobnosti a jiný styl výchovy. Dalším, velice důležitým faktorem je přístup pedagogů. Na tuto otázku odpovědělo kladně 25 respondentů (86%). Pro 20 rodičů (69%) je na předním místě výběru také spolupráce WMŠ s rodiči, což je podle předcházejících rozhovorů důležité také pro bývalou i současnou ředitelku. Pouze 4 respondenti (14%) kladli důraz také na zkušenosti lidí z okolí. Překvapivě 6 respondentů (21%) ovlivnila výběr WMŠ stejná duchovní filosofie.

Otázka 4:

„Odkud jste měli o WMŠ informace?“

Tab. 4: Čerpání informací o WMŠ

<i>Odpověď</i>	<i>Počet odpovědí</i>
Internet	4
Z literatury	0
Ze seminářů o waldorfské pedagogice	6
Od přátel a známých	3
Z akcí pořádaných WMŠ a WZŠ	16

Akce pořádané WMŠ a WZŠ jsou výbornou ukázkou práce učitelů a návštěvou těchto akcí bylo ovlivněno 16 respondentů (55%). Semináře navštěvovalo 6 respondentů (21%), kteří se o waldorfskou pedagogiku blíže zajímají.

Je patrné, že tento způsob prezentace je pro WMŠ a WZŠ přínosný. Menší počet respondentů čerpalo informace z internetu a od přátel.

Otázka 5:

„Čím se waldorfská mateřská škola odlišuje od běžné mateřské školy?“

(možnost více odpovědí)

Tab.5: Vnímání rozdílů mezi WMŠ a běžnou MŠ

<i>Odpověď</i>	<i>Počet odpovědí</i>
Odlišný styl výchovy	29
Přístup pedagogů k dítěti	29
Duchovní filosofie pedagogů	6
Absence technických vymožeností	20
Nižší počet dětí na třídě	24

Všichni respondenti (100%) vnímají rozdíl mezi WMŠ a běžnou MŠ v odlišném stylu výchovy a přístupu pedagogů k dítěti. Rozdíl v počtu dětí si uvědomuje celkem 24 respondentů (83%) a absenci techniky celkem 20 respondentů (69%). Je potěšitelné, že si rodiče všimli i této odlišnosti. Šest respondentů (21%) si je vědomo odlišné duchovní filosofie učitelů ve WMŠ.

Otázka 6:

„Jste spokojeni se spoluprací pedagogů s rodiči?“

Tab. 6: Spokojenost se spoluprací pedagogů s rodiči

<i>Odpověď</i>	<i>Počet odpovědí</i>
Ano	29
Ne	0

Se spoluprací pedagogů s učiteli je spokojeno 100 % respondentů. Tato spolupráce je pozitivně vnímána nejen učiteli, ale také rodiči, což je pozitivní.

Otázka 7:**„Žijete podle waldorfské filozofie i doma?“****Tab.7:** Sdílení waldorfské filozofie v domácím prostředí

<i>Odpověď</i>	<i>Počet odpovědí</i>
Ano	6
Snažíme se	20
Ne, stačí to v MŠ	3

V otázce č. 5 označilo 6 rodičů duchovní filozofii, a i v této otázce stejný počet rodičů (21%) pokračuje ve waldorfské pedagogice doma. Velice pozitivní je také snaha 20 rodičů (69%) na školu navázat stejnou výchovou.

Otázka 8:**„Účastníte se akcí, pořádaných mateřskou školou?“****Tab. 8:** Účast na akcích pořádaných WMŠ v Semilech

<i>Odpověď</i>	<i>Počet odpovědí</i>
Ano, vždy se účastníme všech akcí a schůzek	29
Účastníme se podle svých možností	0
Vybíráme si, na které akce půjdeme	0
Neúčastníme se	0

Velmi mne překvapilo, že akcí, pořádaných WMŠ se účastní 100 % respondentů. Toto sdělení se objevilo také u současné paní ředitelky v rozhovoru.

Otázka 9:**„Je podle Vás výchova ve waldorfské mateřské škole vedle běžné mateřské školy?“****Tab. 9:** Rozdílnost přístupu k dětem mezi WMŠ a běžnou MŠ

<i>Odpověď</i>	<i>Počet odpovědí</i>
Přísnější	0
Benevolentnější	0
Srovnatelná	0
Pozitivně rozdílná v mnoha směrech	28
Nemohu posoudit	1

28 respondentů (97%) si uvědomuje rozdílnost výchovy ve WMŠ. Předpokládám, že i to je výsledek spolupráce školy s rodinou. Pouze jeden respondent (3%) nemůže posoudit, zda je, nebo není výchova ve WMŠ oproti běžné MŠ rozdílná.

Otázka 10:**„Jsou Vaše představy o waldorfské mateřské škole naplněny?“****Tab. 10:** Naplnění představ o waldorfské mateřské škole

<i>Odpověď</i>	<i>Počet odpovědí</i>
Jsem se vším spokojen	29
Ne vše se mi líbí	0
Měli jsme jinou představu	0
Nevím	0

Respondenti (100 %) jsou spokojeni se vším, co WMŠ nabízí a jejich představy byly naplněny.

Otázka 11:**„Uvažujete o tom, že vaše dítě nastoupí do waldorfské základní školy?“****Tab. 11:** Nástup dětí do WZŠ v Semilech

<i>Odpověď</i>	<i>Počet odpovědí</i>
Ano	6
Zatím nevíme	21
Ne	2

Většina dotázaných (72%) se ještě nerozhodla o nástupu svých dětí na waldorfskou základní školu, vzhledem k nižšímu věku svých dětí. Šest respondentů (21%) je rozhodnuto o pokračování ve studiu v duchu waldorfské pedagogiky. Jejich děti jsou šestileté a nastupují do školy. Pouze dva respondenti (7%) jsou přesvědčeni o tom, že jejich dítě do waldorfské základní školy nenastoupí.

Otázka 12:

„Spolupracuje Vaše mateřská škola se základní školou waldorfského typu?“

Tab.12: Povědomí o spolupráci WMŠ v Semilech s WZŠ v Semilech.

<i>Odpověď</i>	<i>Počet odpovědí</i>
Ano	29
Ne	0

WMŠ v Semilech spolupracuje s WZŠ a 100 % respondentů je o této spolupráci informována, převážně díky společným akcím, o kterým hovořila v rozhovoru současná ředitelka WMŠ.

Otázka 13:

„Jaké máte pozitivní, popřípadě negativní zkušenost s waldorfskou mateřskou školou?“ (otevřená otázka)

Z odpovědí respondentů převažovaly pozitivní zkušenosti. Poukazují na výborný pedagogický přístup nejen k dětem, ale i rodičům. S rodiči učitelky individuálně řeší pokroky i neúspěchy dětí. Zajímají se o všechny stránky osobnosti dítěte. Na společných akcích rodiče nacházejí nová přátelství, předávají si rady a zkušenosti. Jsou velice spokojeni s pozitivním dopadem waldorfské výchovy na osobnost jejich dítěte. Děti jsou podle jejich slov samostatnější, vyrovnanější a spokojenější, než tomu bylo před nástupem do mateřské školy. Dva respondenti poukázali na skutečnost, že i jejich život byl pozitivně ovlivněn učením Rudolfa Steinera.

12.2 Shrnutí výsledků dotazníkového šetření

Tohoto dotazníkového šetření se zúčastnilo 29 respondentů. Výzkum ukázal, že mateřskou školu si většina respondentů vybírala z dostupných informací a pečlivě zvážila, zda

své dítě do mateřské školy tohoto typu umístit. 55 % respondentů se o této škole dovědělo z akcí školou pořádaných. Z předchozích rozhovorů se zastupiteli města vyplynulo, že i Městský úřad si je vědom pozitiv, které akce přinášejí. Tento způsob prezentace školy se osvědčil. Rodiče jsou si vědomi odlišného stylu výuky. Jako hlavní kritérium výběru této mateřské školy uvádějí individuální přístup k dětem, respektování jejich osobnosti a přístup učitelů. V otázce č.5 je patrné, že rodiče jsou si vědomi rozdílů mezi WMS a běžnou mateřskou školou právě v těchto bodech. Dalším důležitým faktem je nízký počet dětí, který tuto školu odlišuje od školy běžné, což si rodiče dle dotazníku uvědomují také. Velice zajímavé je, že 21 % rodičů se dovědělo o waldorfské pedagogice z přednášek a stejné procento sdílí tuto filosofii a v duchu waldorfské pedagogiky také vychovávají své děti, čímž navazují na práci učitelek mateřské školy. 100 % rodičů je spokojeno se vzájemnou spoluprací. Tento fakt se odráží i na aktivní účasti všech rodičů na akcích pořádaných mateřskou školou. WMS spolupracuje s WZŠ, společné plánování a účast na těchto akcích je natolik kladná, že všichni rodiče předškolních dětí (21%) plánují své děti zapsat do WZŠ a navázat tak plynule na další stupeň waldorfské pedagogiky.

13 Rozhovor s učitelkou první třídy základní waldorfské školy

Rozhovor s paní učitelkou proběhl ve vinárně v březnu tohoto roku a trval pouhých 35 minut, vzhledem k pracovní vytíženosti paní učitelky. S jejím souhlasem jsem hovor nahrávala na diktafon a poté přepsala.

Otázka 1.

„Jak byste stručně charakterizovala první třídu?“

Odpověď:

„V první třídě žijí děti v pohádkovém světě. Písmena, čísla, početní operace, ale i řetízky háčkované na prstech vyvstávají postupně prostřednictvím pohádkových obrazů, kterými děti oslovují. Melodie a barvy sytí duši dítěte. Písňe i recitace provázejí rytmické pohyby a gesta. Cvičíme rovnováhu i hmat, tělo probouzíme jednoduchými ručními pracemi, ale také obtížným pletením na jehlicích. Tím cvičíme nejen tělo, ale také vůli. Tyto činnosti postupně povedou k probuzení myšlení. Mezi hlavní předměty patří český jazyk, matematika a kreslení forem. V českém jazyce postupujeme od obrázku k písmenku. Stejně jako naši předkové. Vezmeme si nějakou pohádku. Od obrázku z pohádky ke tvoření slov, zapisování a následném čtení. Až ve druhé třídě začínáme s vlastním procvičováním čtení, protože to je velmi intelektuální záležitost,

které by prvňáčky stálo hodně sil. V matematice se děti učí chápat princip sčítání, odčítání, násobení i dělení. Seznamují se s čísly a formou příběhů zavádí čtyři početní operace, které využívají k řešení slovních úloh. Násobkové řady se učí zpaměti při předávání pytlíčků. Paměť dětí a jejich schopnost nápodoby využíváme i v hodinách cizích jazyků. Děti si v básních, písničkách i hrách osvojují slovní zásobu. Kvalita jazyka je tak zažita přímou formou. Vzhledem k tomu, že nemáme učebnice, vedou si už od první třídy děti své sešity, do kterých zapisují vše, co napíší na tabuli. Reprodukují můj zápis i obrázky z tabule, a to je vede k uchopení prostoru stránky a k citlivému provedení psaných textů. Látku si osvojují pomocí četných barevných obrázků. V eurytmii se oddáváme pohybu, vedeného fantazií a obrazotvorností směřované do kruhových formací, za doprovodu instrumentální hudby, recitace a písni. Na celý vyučovací proces navazuje odpolední družina. Spousty činností praktikujeme venku v terénu, pro děti je výuka v přírodě přirozenější a podnětnější.

Otázka 2:

„Jak u vás ve třídě probíhá spolupráce s rodiči?“

Odpověď:

„Rodiče se účastní akcí, kde pomáhají s jejich zajištěním a organizací. Jsem ráda, že mám ve třídě šikovné děti a jejich schopné a obětavé rodiče. Jsou velkou oporou nejen dětem, ale také pro mne.“

Otázka 3: „Vnímáte rozdíl mezi dětmi z WMŠ a z běžné MŠ?“

Odpověď:

„V mé třídě převažují děti z běžné mateřské školy, některé ani mateřskou školu nenavštěvovaly a do školy přešly z domácího prostředí. V prvních měsících je rozdíl mezi těmito dětmi patrný. Ty děti, které chodily do WMŠ už prostředí naší školy znají. Byly s námi na spoustě akcí a prakticky nastoupí do známého prostředí. Hodně drží spolu a navzájem si pomáhají. Celkově jsou klidnější a vyrovnanější. Jejich samostatnost je výraznější než u ostatních dětí. Ty děti, které přišly z domácího prostředí se najednou ocitly v kolektivu, kde najednou nemají své místo a musí si ho najít. Je s tím velký problém, protože nejsou mnohdy schopné se vyrovnat s neúspěchem i přes to, že je spolužáci povzbuzují. Mimochodem, to je naprosto běžné chování u dětí právě z WMŠ. Být kamarádovi nápomocen kdykoliv potřebuje. No a děti z běžné mateřské školy jsou přeplněné informacemi, které zbytečně brání přirozenému vývoji. Musím ale říci, že vzhledem ke tvárnosti dětí je výuka krásnou procházkou, která mě stále učí. Každé z dětí je individualita a já k nim tak přistupuji. Někdo je dobrý ve

všem, někdo je pomalejší, někdo nechce pracovat, tak odpočívá.

Na začátku roku proběhlo slavnostní započetí roku s dětmi, rodiči a vyučujícími. Děti se nejprve vnořily do první epochy kreslení forem a u těchto činností dojde velice rychle k navázání nových přátelství. V současné době jsou děti kolektiv, ve kterém občas dojde k nějakému konfliktu, ale společně se nám ho vždy podaří vyřešit.“

Otázka 4:

„Vnímáte nějaké rozdíly v připravenosti na školu mezi dětmi z WMŠ a mezi dětmi z běžné MŠ?“

Odpověď:

„Děti z WMŠ jsou určitě více připraveni v oblasti hrubé a jemné motoriky. Jsou zručnější, aktivnější. Rozdíl mezi vědomostmi nepocítuji nijak výrazně. Jak už jsem zmínila v jedné z předešlých otázkách, sociální citění dětí z WMŠ je mnohem silnější. Ale řekla bych, že děti se během roku vyrovnají jeden druhému. A jako v každé třídě jsou některé děti intelektuálně zdatnější, některé jsou zručnější. Při zápisu do první třídy zjišťujeme nejen intelektuální znalosti, ale také sociální a emoční zralost.

Otázka 5:

„Ze zápisu máte spoustu materiálu o dítěti, jak zápis do WZŠ probíhá?“

Odpověď:

„Zápis na naši školu je jiný než do běžné ZŠ. Účastní se ho učitelé, ale také pediatr. Prvotní je pohovor rodičů s pediatrem, který zjišťuje základní informace o zdravotním stavu dítěte, ale také o rodině, vztazích v ní a rodinné atmosféře.

Poté absolvují rodiče rozhovor s učitelkou a odpovídají na otázky týkající se základních údajů o dítěti, o charakteru dítěte, názorech na waldorfskou pedagogiku, možnostech a ochotě se školou do budoucna spolupracovat a na otázky, týkající se družiny, školní jídelny apod.

Dítěti se věnují dvě paní učitelky. Jedna pokládá otázky a dává dítěti úkoly, druhá vše pečlivě zaznamenává.

Po skončení zápisu se všichni přítomní učitelé a pediatr sejdou na konferenci, kde probírají a pečlivě zvažují, které děti do školy přijmou a kterým doporučí odklad.

Všechny údaje, získané při zápisu jsou velice ceněným materiálem pro třídního učitele první třídy.“

Otázka 6“

„Jakým oblastem se při zápisu věnujete?“

Odpověď:

„V první řadě je důležitá zralost dítěte pro nástup do školy. Proto se věnujeme všem oblastem vývoje dítěte. Fyzické, sociální, myšlenkové, intelektuální, volní i emoční. Důležité je vystupování dítěte, jeho sebevědomí, jistota při plnění úkolů, ochota spolupracovat. Sledujeme úroveň hrubé i jemné motoriky, lateralitu, smysl pro rytmus, pracujeme s rozbořením kresby. Naše otázky jsou zaměřené na osobnost dítěte, chceme získat celkový obraz jeho osobnosti a odpovědně rozhodnout o přijetí do školy, popř. doporučení odkladu školní docházky.“

„Moc děkuji za rozhovor.“

13.1 Shrnutí rozhovoru

V rozhovoru s paní učitelkou první třídy jsme nejprve mluvili o výuce v první třídě WZŠ v Semilech. První třída navazuje na výchovu ve WMŠ dodržováním rytmu den, uměleckými předměty, řemeslnými pracemi, písněmi, eurytmií i recitací. Z toho je patrné, že děti, nastupující do první třídy WZŠ jsou v určité výhodě, oproti dětem z běžné MŠ. Mezi hlavní předměty patří matematika, český jazyk a kreslení forem. Výuka probíhá formou pohádek, prostřednictvím obrazů. Pokud vezmeme v potaz dítě, které přejde z mateřské školy do vzdělávacího procesu, vnímám tento způsob učení jako pozvolný start ze světa her do světa učení a povinností. Stejně jako v předchozích rozhovorech a dotaznících byla zmíněna spolupráce rodičů se školou. Paní učitelka se shodla s ostatními. Rodiče jsou pro ni oporou, váží si jejich obětavosti a schopností.

Děti z WMŠ přestupující do WZŠ nevstupují do neznámého světa. Znájí školu ze společných akcí. Opět se potvrzuje důležitost těchto akcí nejen pro rodiče a veřejnost, ale také pro děti. Paní učitelka vnímá rozdíl mezi dětmi z WMŠ a z běžné MŠ převážně v sociální zralosti. Děti jsou sebevědomější a samostatnější. V oblasti jemné a hrubé motoriky mnohem připravenější, což pravděpodobně souvisí s tím, že se děti ve WMŠ věnovaly rukodělným a uměleckým činnostem, spoustu času strávily v přírodě a rozvíjení sociálních kompetencí, které má mateřská škola v ŠVP.

Podle paní učitelky dochází rychle ke stmelení kolektivu, do kterého jsou děti pečlivě a s rozvahou vybírány při zápisu do první třídy. Ten oproti jiným školám probíhá za přítomnosti

učitelů i pediatra. Rozhovory s rodiči i dětmi získají učitelé ucelený obraz o osobnosti dítěte a mohou tak zodpovědněji rozhodnout o přijetí dítěte do školy. Pokud si nejsou jisti zralostí dítěte pro školu, nejen intelektuální, ale také sociální, doporučí odklad. Pediatr hodnotí u dětí nejen fyzickou zralost a schopnost vypořádat se s problémy, ale také na rodinnou atmosféru a vztahy mezi členy rodiny. Materiály, získané při zápisu, využije třídní učitel a jsou pro něj cenným zdrojem informací o dítěti.

14 Dotazníkové šetření ze stran rodičů, jejichž děti navštěvují WZŠ

Dotazníkové šetření probíhalo na WZŠ v Semilech. Velmi mi pomohla maminka jednoho z žáků, která rozdala dotazníky rodičům, ochotným anonymně vyplnit odpovědi. Ze 60 rozdaných dotazníků se jich vrátilo 45.

Otázka 1.

„Od jakého stupně vzdělávání navštěvovaly Vaše děti waldorfskou školu?“

Tab.1: Počet dětí, které navštěvovaly již WMŠ.

<i>Odpověď</i>	<i>Počet odpovědí</i>
Od mateřské školy	13
Od základní školy	32

13 rodičů umístilo své dítě také do WMŠ. O tom, že většina respondentů své dítě ve WMŠ nemělo svědčí také nižší kapacita míst ve WMŠ, kde jsou třídy věkově smíšené.

Otázka 2.

„Na jakém stupni základní školy je Vaše dítě?“

Tab.2: Počet dětí z prvního a druhého stupně WZŠ.

<i>Odpověď</i>	<i>Počet odpovědí</i>
1. stupeň	16
2. stupeň	29

Větší počet odpovídajících rodičů na dotazník má děti na druhém stupni WZŠ.

Otázka 3:

„Jak jste získali informace o metodách výuky ve waldorfské škole?“

Tab. 3: Odkud mají respondenti informace o výuce na WZŠ?

<i>Odpověď</i>	<i>Počet odpovědí</i>
Z internetu	15
Z literatury	0
Od známých	8
Z přednášek waldorfské pedagogiky	2
Den otevřených dveří	20

Stejně jako v předchozím dotazníku se 20 rodičů (44%) dovědělo o škole z akce, kterou pořádala. Veřejně dostupné informace si vyhledalo 15 rodičů (33%). Dva respondenti (4%) jsou příznivci waldorfské pedagogiky.

Otázka 4.

„Vyhovuje Vám ve škole slovní hodnocení Vašich dětí?“

Tab.4: Jak dalece vyhovuje respondentům slovní hodnocení ve škole.

<i>Odpověď</i>	<i>Počet odpovědí</i>
Ano	45
Ne	0

100 % respondentů je se slovním hodnocením spokojeno.

Otázka 5.

„Výuka hlavních předmětů probíhá v epochách, jsou s touto výukou Vaše děti spokojené?“

Tab.5: Jak dalece jsou děti spokojené s výukou v epochách.

<i>Odpověď</i>	<i>Počet odpovědí</i>
Velmi spokojené	33
Podle toho, o jaký předmět se jedná	12
Nevyhovuje jim to	0
Nevíme	0

33 respondentů (73%) si myslí, že jejich dětem vyhovuje epochová výuka. 12 respondentů (27%) si je vědoma toho, že jejich dětem nevyhovuje epochová výuka u neoblíbených předmětů.

Otázka 6.

„Na jaké úrovni je ve škole výuka cizích jazyků?“

Tab.6: Spokojenost rodičů s výukou cizích jazyků.

<i>Odpověď</i>	<i>Počet odpovědí</i>
Velmi dobré	41
Vyhovující	2
Neodkáží posoudit	2

Většina respondentů (91%) si cení výuky cizích jazyků a považují ji za velmi dobrou.

Otázka 7.

„Na jaké úrovni probíhá ve škole umělecká výuka?“

Tab.7: Úroveň umělecké výuky ve škole.

<i>Odpověď</i>	<i>Počet odpovědí</i>
Výborná	12
Průměrná	33
Podprůměrná	0

33 respondentů (73%) se shoduje se zastupitelem, zřizující WMŠ i WZŠ v tom, že výuka uměleckých předmětů je průměrná. V rozhovoru se člen zastupitelstva zmiňuje o tom, že to je jeden z faktorů, který ho na waldorfské škole zklamal. Výuku si představoval kvalitnější a podnětější. Nicméně 12 respondentů (27%) považuje výuku za vynikající.

Otázka 8.

„Absence učebnic je prioritou této školy, vyhovuje Vaším dětem tento styl výuky?“

Tab.8: Spokojenost dětí s výukou bez učebnic.

<i>Odpověď</i>	<i>Počet odpovědí</i>
Ano	40
Ne	5

Většina respondentů (89%) považuje absenci učebnic, prioritu waldorfských škol, jako vyhovující. 5 respondentům (11%) není s absencí učebnic spokojena.

Otázka 9.

„Jak vnímají Vaše děti to, že si sami vyzkoušejí různá řemesla?“

Tab.9: Spokojenost s výukou řemeslných prací.

<i>Odpověď</i>	<i>Počet odpovědí</i>
Jsou nadšené	35
Moc je to nebaví	10
Nevím	0

Ačkoliv rodičům připadá umělecká výuka průměrná, je si 35 respondentů (78%) vědomo toho, že jejich děti jsou nadšené s výukou různých řemesel. Pouze deset rodičů (22%) uvádí, že jejich děti výuku až tak neoceňují.

Otázka 10.

„Jaký vztah mají Vaše děti k třídnímu učiteli?“

Tab.10: Vztahy mezi třídním učitelem a dítětem.

<i>Odpověď</i>	<i>Počet odpovědí</i>
Je autoritou	5
Přátelský	37
Učitele respektuje	3
Nemá žádný vztah	0

Spíše než učitel budící vůči dětem respekt a autoritu, názor 8 rodičů (18%), 37 rodičů (82%) si myslí, že jejich děti vnímají třídního učitele jako přítele.

Otázka 11.

„Jste spokojení se spoluprací školy s rodiči?“

Tab. 11: Spojenost spolupráce školy s rodinou.

<i>Odpověď</i>	<i>Počet odpovědí</i>
Jsme velmi spokojeni	45
Občas máme výhrady	0
Nespokojeni	0

Jak již bylo zmíněno v rozhovorech i v předchozím dotazníku, 100 % respondentů oceňuje spolupráci školy s rodiči dětí.

Otázka 12.

„Kdybyste znovu stáli před volbou umístit své dítě do waldorfské školy, udělali byste to?“

Tab.12: Opakovaná volba umístění dítěte do WZŠ.

<i>Odpověď</i>	<i>Počet odpovědí</i>
Ano	45
Ne	0

Všichni rodiče, vyplňující dotazník by znovu umístilo své dítě do WZŠ.

Otázka 13.

„Jak Vy sami přispíváte k chodu školy?“ (otevřená otázka)

Na tuto otázku odpovědělo 40 respondentů jednoznačně. Účastní se příprav na akcích školy a pomáhají s jejich organizací. Dva respondenti již několikrát nabídli své řemeslné služby při opravách a úpravách školy, popřípadě jejím okolí. Tři respondenti dali již škole sponzorský dar finanční nebo nakoupili potřebné pomůcky k výuce. Devět respondentů je členem „Spolku přátel waldorfské školy v Semilech“, který spolupracuje nejen s waldorfskými školami v Semilech, ale také s ostatními institucemi orientujícími se na waldorfskou pedagogiku.

14.1 Výsledky dotazníkového šetření

Cílem tohoto dotazníkového šetření bylo zjistit spokojenost rodičů s výukou a spoluprací

waldorfské školy s rodiči. Z WMS přešlo na WZŠ dítě od 13 respondentů. Pravděpodobně s tím souvisí nižší kapacita WMS a skutečnost, že třídy jsou smíšené. Akce, pořádané školou, byly opět zdrojem informací pro rodiče (44%), kteří měli o školu zájem. O škole si hledali informace rodiče (33%) také z internetu. Z toho je patrné, že rodiče si vyhledávají více informací o tom, kam své dítě zapíše na povinnou školní docházku než před zápisem do WMS, kde rodičům stačí ukázka výchovné práce na akcích.

V otázce 4-9 byli rodiče dotazováni na výuku ve WZŠ, která se v mnoha směrech liší od výuky na běžné škole. Většina rodičů je spokojena s výukou v epochách, slovním hodnocením dětí i s výukou cizích jazyků. Řemeslná výroba, kterou si děti ve škole vlastnoručně zkusí je dětmi podle rodičů (78%) oceňována, pouze 22 % rodičů si myslí, že děti výuka řemesel nebaví. Uměleckou výuku hodnotí 73 % rodičů jako průměrnou. Názor na průměrnou uměleckou výuku vyslovil také zastupitel, zakládající WMS i WZŠ. V tomto směru dochází k překvapivé shodě. Vztah dětí a učitele hodnotí 82 % rodičů jako přátelský. Velmi spokojeni jsou se spoluprací školy s rodiči. Z celého výzkumu je zřetelné, že tato spolupráce je ceněna všemi respondenty, kteří se zúčastnili výzkumu. Jako pozitivní hodnotí tuto spolupráci učitelé, zřizovatel i rodiče.

O spokojenosti s výukou, přístupem učitele k dětem a všemu dění kolem WZŠ svědčí i odpovědi na poslední otázku, kde 100 % rodičů potvrdilo, že školu by v žádném případě neměnili.

15 Rozhovor s absolventy WZŠ

Rozhovor proběhl při třídním srazu absolventů WZŠ v Semilech. Sešlo se 15 bývalých spolužáků a s jejich souhlasem byl celý rozhovor nahráván a poté vyhodnocen. Třídní sraz se konal dne 18.3 2017 v domě jednoho ze spolužáků v Semilech. Během rozhovoru si vzal slovo vždy jeden z účastníků, ostatní buď souhlasili, nebo přidali svou vlastní odpověď. Celé setkání proběhlo v přátelské atmosféře a vyhodnotit celý rozhovor bylo velice náročné vzhledem k velkému množství informací a vzpomínek.

Otázka 1.

„Navštěvovali jste WMŠ?“

Tab.1

<i>Odpověď</i>	<i>Počet odpovědí</i>
Ano	2
Ne	13

Waldorfskou mateřskou školu navštěvovali pouze 2 dotázaní. Pamatují si převážně poslední rok před nástupem do školy, kdy probíhaly akce spojené s ročními dobami. Paní učitelky a školu podle svých slov navštěvují dodnes při pravidelných setkáních a mají s nimi velice pěkný a přátelský vztah.

Otázka 2.

„Co se Vám nejvíce líbilo ve škole?“ (otevřená otázka)

Většině studentů se líbil přístup třídní učitelky, která pro ně byla nejen vzorem, ale také přítelkyní. Mohli za ní kdykoliv přijít a svěřit se, pomáhala jim s jejich problémy a starostmi. V době, kdy řešili nástup na střední školu, učitelé všem obětavě radili, které povolání si vybrat. Ti, kteří šli na střední školu, byli připravováni na přijímací zkoušky. Z akcí a několikadenních pobytů si pamatují jen samá pozitiva. Smích, legraci, sportování, umělecké tvoření. Jednoznačně se shodli na tom, že vzpomínky, které mají, jsou krásné a budou si na školu pamatovat celý život. Absence učebnic je naučila vést si poznámky, které zužitkují, být samostatní ve vyhledávání informací a schopnosti a nadšení učit se také to, co je mimo osnovy školy. Jedna z bývalých žaček prohlásila: „Když se mě někdo zeptá na to, jaká je waldorfská škola a v čem je jiná, nejsem schopná popsat odlišnost od jiné školy, ale kdykoliv vyprávím, co jsem ve škole prožila, jak jsme se učili a jaký vztah jsme měli k našim učitelům, všichni závidí mé krásné dětství. To je to, za co budu waldorfské škole celý život vděčná.“

Všichni zúčastnění se shodli jednoznačně na tom, že má jejich bývalá spolužačka pravdu. **„Vzpomínáme na to, co jsme se naučili, na všechny vědomosti, které jsme získali, na zážitky a pocity. To, co máme v hlavě jsme i emocionálně prožili a procítili.“**

Otázka 3.

„Myslíte si, že vás waldorfská pedagogika ovlivnila v celkovém náhledu na svět, pokud ano, jak?“

Všichni přítomní se shodli na tom, že jejich náhled na svět ovlivněn určitě byl. Naučili se spoléhat sami na sebe, vědí, kde je jejich místo. Mají problém přizpůsobit se pravidlům společnosti, se kterými nesouhlasí, proto si většina z nich vybrala povolání, při kterém rozhodují sami za sebe, nebo jsou obklopeni lidmi se stejným přístupem k životu. Váží si každé situace, kterou si prošli, protože jak pozitivní, tak negativní zkušenost je posiluje a posouvá dál. Zajímají se nejen o sebe, ale také o společnost, přírodu, kterou se snaží všemožně chránit, o rodinu a přátele, protože je naučili, jak moc je rodina a přátelství důležité. Naučili se zorganizovat si svůj čas a otevřeně komunikovat se širokým spektrem lidí. Jsou pyšní na to, že se stali průkopníky waldorfské pedagogiky v Semilech, protože oni byli ti, kteří nastoupili do úplně první třídy v dějinách základní školy v Semilech. Pamatují si na růst školy i na to, jak náročné to bylo pro učitelky a učitele. Společně s učiteli a vedením školy se učili také jejich rodiče a rodina byla ovlivněna waldorfskou pedagogikou a antroposofií stejně, jako oni.

Otázka 4.

„Jakou střední školu, nebo učební obor jste si zvolili po ukončení základní školy?“

Z 15 spolužáků, kteří se setkali, šli 3 na waldorfské lyceum v Semilech. 8 si vybralo učební obor podle svých zájmů a dovedností, kterému se dodnes věnují a 4 se rozutekli po středních školách. 3 absolventi dokončili následně vysokou školu, z nichž jedna vystudovala pedagogickou fakultu a vystudovala také tři roky waldorfské pedagogiky v Praze.

Otázka 5.

„Ti z vás, kteří nešli na Waldorfské lyceum, měli jste problém s výukou na střední škole?“

Na otázku odpovídali pouze dva zúčastnění, ostatní poslouchali a přikyvovali na souhlas.

1. odpovídající účastník rozhovoru:

„Určitě jsme nějaké problémy měli. Na základní škole jsme měli možnost vybrat si, co se zrovna chceme učit, na střední to nešlo. Očekávali jsme víc, než se nám dostalo. Také spolužáci byli jiní, tak trochu na mě zpočátku působili jako z jiného světa, přitom z jiného světa jsem byl já. Nerad jsem se učil nazpaměť, přišlo mi to zbytečné. Učit se něco, co jsem nepochopil? Pěkná hloupost.“

2. odpovídající účastnice:

„Já jsem nastoupila na uměleckou školu. Začátky ve škole byly plné očekávání a nadšení. Bohužel mé nadšení se velice brzy ztratilo. Chtěla jsem tvořit podle svého, zdokonalovat se ve všech možných výtvarných technikách, abych mohla časem zakotvit jen u jedné z nich. Nic z toho se nedělo a já jsem podřízeně dělala to, co jsem dělat musela a přetrpěla 4 roky studia, abych měla alespoň maturitu. Po škole jsem nastoupila na bytový desing a konečně uspokojila své výtvarné a tvůrčí touhy.“

Otázka 6.

„Jste ve věku, kdy můžete mít vlastní děti, na jakou školu je jednou budete chtít umístit?“

„Jednoznačně naše děti nastoupí na waldorfskou školu. Snad s tím jednou budou souhlasit i naši partneři.“

15.1 Shrnutí rozhovoru

Absolventi waldorfské základní školy mají na své studium krásné vzpomínky. Ani jedna vzpomínka se netýkala ničeho negativního. Cíl, který waldorfská pedagogika má, byla v případě těchto absolventů splněna. Vyrostly z nich svobodné bytosti, které se bez problémů orientují ve světě, jsou zodpovědní a samostatní. Jsou si vědomi svých nedostatků i předností. Vystupují otevřeně a bez stydlivosti. Jejich životy se ubírají různými směry. Z některých jsou řemeslníci, jiní využili svůj vyšší intelekt a vystudovali. Jejich zaměření jsou různá a rozmanitá.

Stejně jako rodiče dětí, které chodí do WZŠ hodnotí tuto školu pozitivně, nejen v přátelské vztahu s paní učitelkou, ale také ve stylu výuky, akcích pořádaných školou, v častém pobytu v přírodě. Zajímavé je, že rodičům dětí, kteří odpovídali na otázky nijak nevadí absence učebnic a bývalí absolventi tuto skutečnost zpětně ocenili. „Emocionální prožití a procítění“. Tato věta, vyřčená jedním z absolventů WZŠ naplno vystihuje směr waldorfské pedagogiky.

Jediným negativem, který absolventi vyslovili byl fakt, že po nástupu na střední školu s běžnou výukou se potýkali dle jejich názoru se zbytečným učením nazpaměť a s malou možností svobodného rozhodování.

16 Shrnutí výsledků výzkumu ve vztahu k výzkumným otázkám

V této kapitole budou shrnuty výsledky výzkumného šetření, týkající se vzniku, vývoje a změn Waldorfské mateřské školy v Semilech během 25 let jejího působení ve vztahu k výzkumným otázkám.

První výzkumná otázka: „Jak probíhal proces vzniku WMŠ v Semilech?“

Bývalá paní ředitelka paní Helena Jiroutová, zakládající waldorfskou mateřskou školu v Semilech vzpomínala na začátky, spojené se vznikem školy. Porevoluční doba nabízela mimořádnou možnost otevřít jakoukoliv alternativní školu, se kterou mají v zahraničí dobré zkušenosti. Na přednáškách Dr. Josefa Bartoše měla možnost se se svými kolegyněmi seznámit s antroposofií a následně waldorfskou pedagogikou. Po několika přednáškách oslovil Dr. J. Bartoš zastupitelstvo města Semily. Několik zastupitelů bylo ochotno jet do města Freiburg a porozhlédnout se zde po waldorfských školách i školkách. Waldorfská pedagogika, přístup učitelů, prostory a spokojenost dětí WŠ v Německu je přesvědčilo o smysluplnosti takovýchto škol a po návratu se společně s paní starostkou rozhodli navštívit ministerstvo, které jim umožnilo tuto waldorfskou mateřskou školu otevřít. Od roku 1990 do roku 1992 proběhly první vzdělávací semináře, které získaly akreditaci Ministerstva školství. Zpočátku se učitelky připravovaly z týdne na týden a sbíraly zkušenosti od zahraničních kolegů.

WMŠ je od prvopočátku státní, budovy spravuje město. Jako státní škola musela splňovat všechna kritéria Ministerstva školství. Před otevření první jednotřídky probíhaly přednášky pro rodiče dětí, které o školu měli zájem. Díky zvyšujícímu se zájmu rodičů o tuto alternativní školu byla WMŠ přestěhována do větší budovy, kde byly otevřeny dvě třídy a půl třídy předškoláků.

Náročnost začátků a nezkušenost učitelek byla jedním z důvodů prvotních nezdarů. Jejich činnost se s dalšími roky zdokonalovala.

Waldorfská pedagogika má svůj školní vzdělávací program, který bylo jednoduché zakomponovat do RVPPV. Řídí se principy waldorfské pedagogiky.

Učitelé dál šíří filozofii Rudolfa Steinera a jeho pojetí výchovy s přesvědčením, že dělají správnou věc. Pracovat ve WMŠ je cestou celoživotního studia a každý, kdo chce být učitelem ve waldorfské škole musí antroposofii procítit a pochopit.

Druhá výzkumná otázka: „Jaké jsou plány do budoucna waldorfského školství v Semilech?“

Waldorfské školství je pro město Semily velikým přínosem. Lidé, vyhledávající tuto alternativní pedagogiku jsou ochotni se do města přistěhovat. Poslední roky je nedostačující kapacita WMŠ i WZŠ. Akce pořádané školou jsou vyhledávané širokou veřejností a přispívají k dobrému jménu města. Do budoucna plánuje Městský úřad postavit novou budovu, do které budou moci chodit děti již od mateřské školy po lyceum. Vzhledem k časté spolupráci WMŠ a WZŠ bude vyřešena zároveň problematika přesouvání dětí z místa na místo. Kapacita dětí na škole bude moci být zvýšena.

Třetí výzkumná otázka: „Jaké změny ve školním vzdělávacím programu nastaly během několika let?“

Po dobu působení WMŠ v Semilech se učitelky drží stejných denních, týdenních a měsíčních rytmů. Vše, co je v současném ŠVP tam bylo i před 25 lety. Tradice, po staletí dodržované, měsíční slavnosti, které se nemění, denní a pracovní rytmus v souladu s přírodními podmínkami v děti učí porozumět sobě samému i vnějšímu světu. Od založení školy jsou děti ve věkově smíšených třídách. Waldorfská pedagogika má svůj vzdělávací program, který učitelky bez problému zakomponovaly do ŠVP podle RVPPV. Prostor mateřské školy je vytvořen tak, aby podněcoval děti k tvořivosti, učitelky se snaží být vzorem. Pozorování přírody, vnímání barev, prožití tradic, rituálů a zvyků, rozvoj soucitu a spolupráce s ostatními, to vše je zakomponováno do programu školy. V současné době jsou do kolektivu začleňovány děti ze sociálně slabých rodin a děti z Dětského domova v Semilech. Současná paní ředitelka úzce spolupracuje s bývalou ředitelkou, zakládající tuto školu a se zřizovatelem. Mateřská škola úzce spolupracuje s WZŠ, s Asociací waldorfských mateřských škol a s pedagogicko psychologickou poradnou. Výchova není přednostně zaměřena na rozvoj intelektu, dětem je poskytována nabídka činností rozvíjejících myšlení, citění a vůli. Veškeré činnosti s dětmi provádí také učitelka, principem je výchova nápodobou. Děti mají možnost podílet se na tvorbě prostředí mateřské školy i jejího blízkého okolí.

Čtvrtá výzkumná otázka: „Jaká jsou specifika vzdělávání pedagogů ve WMŠ Semily?“

Učitelky ve WMŠ mají všechny pedagogické vzdělání. Základní seminář pro učitelky waldorfských škol, uznávaný celosvětově jako kvalifikace učitelek WŠ je povinný a bez něj nemůže učitelka v této alternativní škole pracovat. Je to tříleté ucelené vzdělání, pořádané

„Asociací waldorfských mateřských škol“.

Prohlubující semináře pro učitelky WMŠ jsou celoživotní a vždy se jich účastní menší skupina učitelek. Mimo tyto semináře chodí učitelky na semináře krátkodobé, jednodenní. Garantem je Asociace waldorfských mateřských škol a Mezinárodní sdružení WMŠ.

Letní akademie je vzdělávací seminář organizovaný Helenou Jiroutovou v Semilech. Přednášky jsou vždy vedeny zkušeným lektorem waldorfské školy z Čech i ze zahraničí. Pracovní a umělecké skupiny jsou vedeny v českém i německém jazyce.

Od roku 1996 vychází 4x ročně časopis „Člověk a výchova“ s rozsahem cca 50 stran, 2x ročně také s přílohou Studánka (pro výchovu v raném věku). Příznivci waldorfské pedagogiky mohou zaplatit příspěvek 365,- Kč ročně a časopis obdrží zdarma.

Veřejnost, která se chce o waldorfské pedagogice dozvědět více se může přednášek zúčastnit. Semináře a přednášky jsou vypsané na stránkách Asociace waldorfských škol České republiky.

Pátá výzkumná otázka: „Vnímání a posouzení waldorfské mateřské školy rodiči dětí?“

Pro většinou rodičů je preprimární vzdělávání jejich dětí důležité. Jako prioritu při výběru školy uvedli styl výuky a přístup k dětem. Individuální přístup ke každému dítěti, výchova na principech odlišných od běžné mateřské školy, láskyplný přístup a respekt k osobnosti dítěte je pro rodiče dětí velice důležitý. Důležitou součástí činností mateřské školy jsou konzultace učitelek s rodiči. Na akcích, organizovaných WMŠ i WZŠ se rodiče mohou naplno angažovat a podílet se na nich, čehož všichni využívají. Mateřská škola se díky těmto akcím zviditelňuje a prezentuje svou činnost s dětmi. Většina rodičů se snaží vychovávat své dítě v návaznosti na mateřskou školu, malé procento rodičů na waldorfskou filozofii přímo navazuje.

Šestá výzkumná otázka: „Jak učitelka první třídy waldorfské základní školy vnímá rozdílnost mezi dětmi z běžné mateřské školy a waldorfské mateřské školy?“

Děti přicházející do waldorfské základní školy z waldorfské školy mateřské jsou podle paní učitelky první třídy sociálně vyspělejší, v oblasti hrubé a jemné motoriky zdatnější. Jejich samostatnost, otevřenost k učení i činnostem je viditelná. Pracují v týmu, navzájem si vypomáhají a svou vstřícností a povzbuzováním zaujmou časem i své spolužáky, kteří se připojí. WMŠ a WZŠ tvoří jeden pedagogický a myšlenkový celek a přímo na sebe navazují. V první třídě jsou tématem pohádky, které jsou jim v rámci epochového vyučování vyprávěny. Procvičují rovnováhu, rytmus, hmat, jednoduché praktické činnosti cvičí nejen těla,

ale také vůli. Zápis do první třídy probíhá za přítomnosti několika učitelů a pediatra. Během rozhovorů s rodiči i s dítětem je zjišťována zralost fyzická, sociální, intelektuální, volní i emoční a získají tak obraz o celkové osobnosti dítěte. Vše je pečlivě zapisováno a údaje o dítěti jsou cenným materiálem pro třídní učitelku budoucích prvňáků. O přijetí, popř. nepřijetí rozhodují zúčastnění učitelé s pediatrem na konferenci, konající se ihned po zápisu.

Sedmá výzkumná otázka: „Vnímání a posouzení waldorfské základní školy rodiči dětí?“

V tomto dotazníku rodiče potvrdili, že přibližně dvouhodinový epochový blok, který je dělen tak, aby se střídáním činnosti zapojily všechny části žákovy osobnosti je vítaný. Cizí jazyky, které v ideálním případě souzní s epochálním tématem, např. slovní zásoba, je dle rodičů velmi dobrá. Také absence učebnic, která učiteli ponechává prostor pro optimální výukově-výchovný program je podle rodičů dětí ceněna. Slovní hodnocení, vyjadřující snahu, pokrok a úsilí, motivující rodiče ke spolupráci se školou je ceněno všemi zúčastněnými. Umělecké předměty, výtvarnou, hudební a dramatickou výchovu hodnotí rodiče spíše jako průměrnou. Řemeslné práce, posilující vůli, vytrvalost a píli, které děti vykonávají bez odlišnosti pohlaví, z velké části nadšeně praktikují. Waldorfská pedagogika prezentuje třídního učitele jako autoritu přirozenou a vyplývající z jeho osobnosti. Na této škole děti podle rodičů vnímají jako přitele. Zvýšené nároky školy na spolupráci jsou rodiči ceněny a vyhovuje jim aktivní zapojení do běhu školy. Z celého dotazníku vyplývá spokojenost rodičů s výukou ve škole i dobrý vztah dětí k učiteli. Tuto domněnku potvrdili rodiče dětí u poslední otázky. Pokud by znovu pro své dítě vybrat základní školu, opět by vybrali základní školu waldorfskou.

Osmá výzkumná otázka: „Jak ovlivnila waldorfská pedagogika studenty, kteří již absolvovali studium od mateřské školy po waldorfské základní školy?“

Studium na waldorfské škole ovlivnilo žáky převážně ve schopnosti rozhodovat o svém životě, přizpůsobovat se změnám a orientovat se ve světě. Jsou otevření, sebevědomí, umí sdílet své pocity. Jejich životy se ubíraly různými směry. Na waldorfskou školu vzpomínají s radostí a uznáním. Prošli vzděláváním, které neoslovuje pouze intelektuální schopnosti, ale naučili se týmové práci, kreativitě a mají široké spektrum sociálních dovedností. Tyto přednosti se jim osvědčili nejen v soukromém, ale také veřejném životě.

Absolventi byli velmi sdílní a aktivní v rozhovoru o WZŠ, a to především ti, kteří se dále pedagogice věnují nebo ti, kteří se uplatňují v umělecko-řemeslném vzdělávání a činnosti.

17 DISKUZE

Při výzkumném šetření ohledně vzniku, vývoje a změn na Waldorfské mateřské škole v Semilech jsem se setkala se spoustou zajímavých lidí, kteří mi s nadšením a radostí vyprávěli vše, co prožili od dob před založením waldorfské mateřské školy po současnost.

Při založení WMŠ byly přítomny dvě učitelky, které jsou v této škole dodnes a realizují se nejen ve waldorfské pedagogice, ale také ve vzdělávání učitelů waldorfských mateřských škol.

Porevoluční doba nabízela široké spektrum možností, jak zrealizovat nové, v zahraničí osvědčené metody výchovy, výuky a vzdělávání. Díky Dr. Josefu Bartošovi se waldorfská pedagogika dostala do povědomí učitelů a zájemců ze stran veřejnosti. Když jsem se postupně dovídala o všem, co předcházelo vzniku WMŠ v Semilech, udivilo mne, že na středních školách se v té době o alternativní pedagogice vůbec nemluvalo. Já sama studovala na SPgŠ v Liberci od roku 1990 a nikdy nám nebylo nabídnuto jakékoliv školení v oblasti jiných alternativ. V současné době velice lituji toho, že jsem žádnou přednášku o waldorfské pedagogice nenavštívila v době svých začátků ve školství.

WMŠ je začátkem v dlouhé cestě waldorfské pedagogiky. Z mého pohledu děti, které z této školy přecházejí do WZŠ mají veliké štěstí. Nejen díky dotazníkům, ale také rozhovorům zde neuvedených jsem se přesvědčila o smyslu této pedagogiky. Rodiče dětí z WMŠ i WZŠ jsou velice spokojeni se vším, co školy nabízí. Učitel je pro děti rádcem, ale také přítelem, který pomáhá nejen jim, ale celé rodině.

WMŠ mne překvapila svou jednoduchostí, ve které se děti cítí v bezpečí. Nemají v prostoru přebytečné stavebnice a hračky, a i přesto jsem děti neviděla postávat a nudit se. Klid a vyrovnanost učitelek prostupuje dětskou duší. Učitelky v této škole by mohly být vzorem těm, kteří svou práci odbývají a podceňují. Obdivuji jejich klid a vyrovnanost, jejich nadšení pro práci a lásku, s jakou pracují s dětmi. Pokud jsou ve všech waldorfských školách tak kvalitní učitelé, měl by určitě Rudolf Steiner velikou radost. Pochopit práci v této alternativní škole je nemožné, dokud se člověk nezačne alespoň okrajově o antroposofii Steinera zajímat. Samy paní učitelky říkají, že tato pedagogika je během na dlouhou trať, celoživotním procesem vzdělávání a poznávání sama sebe, svých schopností, dovedností, ale také skrytých talentů.

Do waldorfské pedagogiky jsem nahlédla pouze okrajově a od začátku mne upoutala. Myslím si, že v naší mateřské škole využijí alespoň částečně některé tradice a svátky podle vzdělávacího programu waldorfské pedagogiky, se kterým jsem měla možnost se seznámit. Mohu začít prostředím mateřské školy a zakomponovat do něj co nejvíce přírodních prvků.

Zařazením některých činností s přírodními materiály, jako je práce s voskem, filcování, nebo práce se dřevem. Při rozhovorech se všemi respondenty a po vyhodnocení dotazníků jsem zjistila, jak výhodná je spolupráce rodičů se školou. Pokud budu více s rodiči komunikovat, porozumím lépe dětem. Do akcí naší mateřské školy zapojit i rodiče, kteří je mohou obohatit svými názory. Ráda bych se zúčastnila nějakého semináře, nebo přednášky waldorfské pedagogiky pro předškolní děti. A v nepoleďní řadě pracovat sama na sobě. Být více pozitivní, komunikativní, klidnější. Více zapracovat na svých uměleckých schopnostech.

I přesto, že jsem se účastnila některých akcí a hovořila s učitelkami WMŠ i WZŠ, nepodařilo se mi hlouběji proniknout do způsobu, jakým učitelky s dětmi pracují. Myslím si, že hlubšímu porozumění této pedagogiky musí předcházet studium antroposofie a její pochopení. Můj obdiv nad prací učitelek je převážně v tom, jak klidné a spokojené prostředí dokáží ve škole vytvořit. Obě paní ředitelky v rozhovorech mluví o dětech a své práci s láskou a vyrovnaností. Podle mého názoru jsou právě ony srdcem celé mateřské školy.

18 ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo přiblížit začátky a vývoj waldorfské mateřské školy v Semilech.

Teoretická část předkládané bakalářské práce je zaměřena v první kapitole na Rudolfa Steinera, hlavního představitele antroposofie. Druhá kapitola směřuje k popsání vývoje dítěte podle Steinera a třetí charakteristikou waldorfské předškolní pedagogiky, popisem waldorfské mateřské školy a uspořádání života v ní. Pátá kapitola přibližuje proces začlenění waldorfské pedagogiky do předškolního pedagogického systému v Čechách.

Na teoretickou část navazuje část praktická. Rozhovor s bývalou paní ředitelkou, zakladatelkou WMŠ v Semilech a s jedním ze zastupitelů města, který si nepřeje být jmenován, přibližuje dobu, ve které se díky Dr. Bartošovi dostala do povědomí učitelů, zastupitelstva i veřejnosti v Semilech a okolí waldorfská pedagogika. Přednášky Dr. Josefa Bartoše zaujaly učitele i veřejnost. Pozvání zastupitelů do waldorfských škol ve Freiburgu, jejich spokojenost a zaujetí rozjela velice rychlý proces, který vyvrcholil založením WMŠ v Semilech. Iniciativa Dr. Josefa Bartoše, paní Heleny Jiroutové i zastupitelů byla nedílnou součástí tohoto procesu. Bez jejich aktivity, nadšení a práce by ke vzniku WMŠ, později WZŠ nedošlo a lycea.

Ve druhé části je přepsán rozhovor se současnou paní ředitelkou Evou Vondráčkovou, ve kterém popisuje současnou činnost WMŠ a školní vzdělávací program. Její přítomnost při

zakládání školy a několikaletá práce po boku paní ředitelky Heleny Jiroutové ovlivňuje činnost školy v současnosti. Pod jejím vedením se prakticky nic nezměnilo a navazuje na mnohaletou zkušenost, získanou během praxe v této škole. V činnosti jí pomáhá nejen celý kolektiv, ale také zastupitelé města Semily, bez kterého by waldorfská pedagogika v Semilech založena nebyla a neměla by možnost se úspěšně rozvíjet. Rozhovoru se zástupkyní Školského úřadu poukázal na velkou spokojenost s chodem WMŠ, WZŠ i waldorfského lycea. Waldorfské školy přitahují do Semil nové zájemce a jejich akce obohacují kulturní život. Vzhledem k tomu, že kapacita waldorfských škol je nedostatečná, plánuje zastupitelstvo postavení nové budovy, ve které bude WMŠ, WZŠ i waldorfské lyceum.

V závěru praktické části je přepsán rozhovor s třídní učitelkou první třídy waldorfské školy, která popisuje práci a výuku dětí v první třídě a své postřehy v rozdílech mezi dětmi z běžné mateřské školy a z WMŠ. První třída je celá provázena pohádkami. Pomocí pohádkových obrazů se učí písmena, číslice i početní operace. Paměť dětí i schopnost nápodoby využívají i v hodinách cizích jazyků. Eurytmie, pobyt v přírodě, rukodělné činnosti a jiné aktivity přispívající k harmonickému vývoji dětí. Učitelka v první třídě vnímá děti z WMŠ jako sebevědomější a aktivnější ve výběru činností. Jejich ochota a přátelství během krátké doby stmelí kolektiv celé třídy. Důležitou součástí výuky ve škole je spolupráce s rodiči, kteří jsou paní učitelce velkou oporou a pomocí.

Dotazníky, vyplněné rodiči dětí z WMŠ i z WZŠ ukázaly, jak příznivě na rodiče působí spolupráce se školou, společné akce i odlišná výuka a přístup pedagogů. Většina rodičů hodnotí příznivě všechny aktivity školy a rozhodnutí umístit své dítě do této školy by neměnili. Navazující rozhovor s absolventy WZŠ při jejich setkání potvrdil mou domněnku, že nejen rodiče, ale také děti jsou ve škole spokojené se vším, co nabízí. Tito absolventi nastoupili do školy v době jejího založení a jejich vzpomínky jsou pouze pozitivní.

Výzkumné metody mi pomohly naplnit cíle, které jsem si stanovila pro praktickou část a dovolily mi proniknout do zrodu a vývoje fungování WMŠ, která vznikla v roce 1991 a stále se rozvíjí. Názory učitelky z první třídy, rodičů a absolventů se ukázaly jako pozitivní a myšlenka waldorfské pedagogiky je z jejich strany podporována.

Uvědomuji si, že sledováním vývoje WMŠ v Semilech, rozhovory a dotazníkovým šetřením mezi rodiči nemohu hodnotit celé waldorfské školství. Mohu zhodnotit pouze práci učitelů v Semilech, spokojenost ze strany Městského úřadu a rodičů. Tato hodnocení jsou velice kladná.

Život ve WMŠ není tvořen žádnými vytyčenými učitelskými cíli. Je tvořen osobnostně utvářeným prostředím, kde je dětem zachován prostor pro prožívání a konání, který samy děti naplňují. WMŠ je prostoupena atmosférou láskyplné vřelosti a vedení. Radostí, úctou a vřelostí podporují zdravý vývoj dítěte.

SEZNAM LITERATURY

- CARLGREN, Frans a Arne KLINGBORG. *Výchova ke svobodě: pedagogika Rudolfa Steinera : obrazy z mezinárodního hnutí waldorfských škol*. Praha: Asociace waldorfských škol ČR, 2013. ISBN 978-80-905222-4-4.
- GRUNELIUSOVÁ, E., M. *Výchova v raném dětském věku. Školky s waldorfskou pedagogikou*. Přerov: Baltazar, 1992, ISBN 80-900307-3-4
- JANÁTOVÁ. Praha: Asociace waldorfských škol ČR, 2011. ISBN 978-80-260-5786-4.
- KASPER, Tomáš a Dana KASPEROVÁ. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2429-4.
- KOLÍSKO, E. *Obrazy o svobodné waldorfské škole*, Stuttgart : [s.n.], 1927, 53 stran
- KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola*. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1568-1.
- LIEVEGOED, B. C. J. *Vývojové fáze dítěte*. Praha: Baltazar, 1992. ISBN 80-900307-7-
www.iwaldorf.cz
- OPRAVILOVÁ, Eva. *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5107-8.
- PRŮCHA, J. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Praha: Portál, 2012, ISBN: 978-80-7178-999-4
- PRŮCHA Jan a Soňa KOŤÁTKOVÁ. *Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0495-4.
- RONOVSKÝ, Vít. *Antroposofické pojetí světa a člověka jako základní východisko waldorfské pedagogiky*, Poznání 2011, ISBN: 978-80-86600-83-3
- SELG, Peter. *Duchovní jádro waldorfské školy: přednáška*. Vyd. 2. Přeložil Anežka
- SKUTIL, Martin. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-778-7.
- SPILKOVÁ, Vladimíra. *Proměny primárního vzdělávání v ČR*. Praha: Portál, 2005. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-942-9.
- STEINER, Rudolf. *Tajemství barev*. Přeložil Radomil HRADIL. Hranice: Fabula, 2011. ISBN 978-80-86600-25-3.
- STEINER, R. *Všeobecná nauka o člověku jako základ pedagogiky*, Příbram: Ioanes, 1996. ISBN 80-902100-1-5.

STEINER, Rudolf. *Výchova dítěte z hlediska duchovní vědy: Metodika vyučování a životní podmínky výchovy*. 2. vyd. Praha: Baltazar, 1993.

STEINER, R. *Waldorfská pedagogika. Metodika a didaktika*, 1. vyd. Praha: Opherus, 2003. 208 s. ISBN 80-902647-7-8

SVOBODOVÁ, Jarmila. *Alternativní školy*. 2. dopl. vyd. Brno: Paido, 1996. Edice

VALIŠOVÁ, Alena a Hana KASÍKOVÁ. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1734-0. pedagogické literatury. ISBN 80-85931-19-2.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

<http://anthroposophie.byu.edu/aufsaetze/p010.pdf>

<http://www.anthroposof.cz/online/rudolf-steiner-zivotopis>
www.iwaldorf.cz

<http://waldorfsky-seminar-praha.webnode.cz/jak-waldorfska-pedagogoka-v-cr-zacinala/>

<http://www.awms.cz>

STEINER, Rudolf. *Philosophie und Anthroposophie. Gesammelte Aufsätze*. Dornach Švýcarsko, 1908

www.iwaldorf.cz

Seznam příloh

Příloha č.1: Rozhovor s bývalou paní ředitelkou zakládající WMŠ

Příloha č.2: Rozhovor se zřizovatelem o založení WMŠ

Příloha č.3: Rozhovor se současnou ředitelkou WMŠ

Příloha č.4: Rozhovor se zástupkyní Školského úřadu v Semilech o budoucích plánech s WMŠ

Příloha č.5: Rozhovor s učitelkou první třídy WZŠ

Příloha č.6: Rozhovor s absolventy WZŠ

Příloha č.7: Dotazník s rodiči dětí navštěvujících WMŠ v Semilech

Příloha č.8: Dotazník s rodiči dětí navštěvujících WZŠ v Semilech

Příloha 1.

Rozhovor s bývalou paní ředitelkou zakládající WMŠ

Otázka č. 1: „Paní ředitelko, jak Vás napadlo, tak krátce po revoluci založit alternativní mateřskou školu?“

Otázka č. 2: „Tento vzdělávací seminář byl ukončen až v roce 1992 a Vy jste mateřskou školu otevřeli už v roce 1991. Jak jste se vypořádali s úkolem, pracovat v duchu waldorfské pedagogiky?“

Otázka č. 3.: „Rudolf Steiner přednášel také o určitých architektonických prvcích, které by neměly ve waldorfské škole chybět. Vaše školka tyto prvky nikdy neměla. Je to ve Vaší praxi překážka?“

Otázka č. 4: „V této budově, kde sedíme, jste ale nezačínali. Jak jste řešili prostory?“

Otázka č. 5: „Zmínila jste se, že začaly problémy. Jakého typu?“

Otázka č. 6: „Vaše mateřská škola je od založení v síti MŠMT?“

Otázka č. 7: „Když jste začínali, žádné vzdělávací programy být nemusely. Měli jste vypracovaný nějaký roční plán, který jste plnili?“

Otázka č. 8: „Změnil se nějak ŠVP během 20 let Vašeho působení?“

Příloha č.2

Rozhovor se zřizovatelem o založení WMŠ

„V devadesátých letech došlo k mnoha změnám, co říkalo vedení města na nápad založit WMŠ?“

„Jak dlouho po otevření mateřské školy jste otevřeli základní školu waldorfského typu?“

„Waldorfské lyceum tedy bylo otevřeno na přání rodičů dětí, které ukončily studium na základní waldorfské škole?“

„Když se podíváte nazpět, jste Vy osobně s Waldorfskou školou spokojený?“

Příloha č.3

Rozhovor se současnou ředitelkou WMŠ

„Jak byste charakterizovala pedagogickou práci ve Vaší MŠ?“

„Jakým způsobem spolupracujete s rodiči dětí?“

„Spolupracujete i s jinými organizacemi?“

„Jak pracujete s dětmi, které mají talent, nebo naopak s dětmi, které mají specifickou poruchu učení a chování?“

„Hovořila jste o vzdělání učitelek, mohla byste mi přiblížit, o jaký typ studia se jedná?“

„Jak dlouho v této WMŠ pracujete?“

Příloha č.4:

Rozhovor se současným zástupcem Školského úřadu v Semilech o budoucích plánech s WMŠ

„Před 27 lety jste ve Vašem městě otevřeli WMŠ a následně na to i WZŠ a střední. Jak jste v současné době spokojeny s jejich provozem?“

„Říkáte, že kapacita waldorfských škol nestačí, budete tuto situaci do budoucna řešit?“

Příloha č.5:

Rozhovor s učitelkou první třídy WZŠ

„Jak byste stručně charakterizovala první třídu?“

„Jak u vás ve třídě probíhá spolupráce s rodiči?“

„Vnímáte rozdíl mezi dětmi z běžné MŠ a WMŠ?“

„Vnímáte nějaké rozdíly v připravenosti na školu mezi dětmi z WMŠ a mezi dětmi z běžné MŠ?“

Příloha č.6:

Rozhovor s absolventy WZŠ

„Navštěvovali jste WMŠ?“

- ☐ ano
- ☐ ne

„Co se vám líbilo nejvíce ve WZŠ?“

„Myslíte si, že vás waldorfská pedagogika ovlivnila v celkovém náhledu na svět, pokud ano, jak?“

„Jakou střední školu, nebo učební obor jste si zvolili po ukončení základní školy?“

„Ti z vás, kteří nešli na waldorfské lyceum, měli jste problém s výukou na střední škole?“

„Jste ve věku, kdy můžete mít vlastní děti, na jakou školu je jednou budete chtít umístit?“

Příloha č.7

Dotazník pro rodiče dětí ve waldorfské mateřské škole v Semilech

Dobrý den, jmenuji se Petra Nováková, v současné době si doplňuji vysokoškolské bakalářské studium v Učitelství pro mateřské školy na Karlově Univerzitě v Praze. Nyní jsem ve 3. ročníku tohoto studia a ve své závěrečné bakalářské práci se zabývám Vznikem, vývojem a změnami ve Waldorfské mateřské škole v Semilech.

Byla bych Vám moc vděčná, kdybyste věnoval/a pár minut času k vyplnění stručného anonymního dotazníku. Údaje z dotazníku budou použity ke studijním účelům v mé bakalářské práci.

1. „Jak důležité je pro Vás dobré preprimární (předškolní) vzdělávání Vašeho dítěte?“

- ☐ důležité
- ☐ spíše důležité
- ☐ spíše nedůležité
- ☐ nedůležité
- ☐ tuto otázku nijak neřeším

2. „Při výběru mateřské školy bylo pro Vás důležité?“

- ☐ dostupnost MŠ z místa bydliště
- ☐ doporučení od přátel a známých
- ☐ od svých přátel a známých
- ☐ žádné
- ☐ styl výuky a přístupu k dětem
- ☐ jakou má MŠ pověst
- ☐ počet dětí na třídě

3. „Z jakého důvodu jste vybrali pro své dítě waldorfskou mateřskou školu?“

- ☐ dobré zkušenosti lidí z našeho okolí
- ☐ individuální přístup k dětem a respektování jejich osobnosti
- ☐ přístup pedagogů
- ☐ jiný styl výchovy
- ☐ spolupráce s rodiči

4. „Odkud jste měli o WMŠ informace?“

- ☐ internet
- ☐ z literatury
- ☐ ze seminářů o waldorfské pedagogice

5. „Čím se waldorfská mateřská škola odlišuje od běžné mateřské školy?“

(možnost volby více odpovědí)

- ☐ odlišný styl výchovy
- ☐ přístup pedagogů k dítěti
- ☐ duchovní filozofie pedagogů
- ☐ absence technických vymožeností
- ☐ nižší počet dětí na třídě

6. „Jste spokojeni se spoluprací pedagogů s rodiči?“

- ☐ ano
- ☐ ne

7. „Žijete podle waldorfské filozofie i doma?“

- ☐ ano
- ☐ snažíme se
- ☐ ne, stačí to v MŠ

8. „Účastníte se akcí, pořádaných mateřskou školou?“

- ☐ ano, vždy se účastníme všech akcí i schůzek
- ☐ účastníme se podle svých možností
- ☐ vybíráme si, na které akce půjdeme
- ☐ neúčastníme se

9. „Je podle Vás výchova ve waldorfské mateřské škole vedle běžné mateřské školy?“

- ☐ přísnější
- ☐ benevolentnější
- ☐ srovnatelná
- ☐ rozdílná v pozitivním směru
- ☐ nemohu posoudit

10. „Jsou Vaše představy o waldorfské mateřské škole naplněny?“

- ☐ jsme se vším spokojeni
- ☐ ne vše se mi líbí
- ☐ měli jsme jinou představu
- ☐ Nevím

11. „Uvažujete o tom, že vaše dítě nastoupí do waldorfské základní školy?“

- ☐ ano
- ☐ zatím nevíme
- ☐ ne

12. „Spolupracuje Vaše mateřská škola se základní školou waldorfského typu?“

- ☐ Ano
- ☐ mají společné některé akce
- ☐ ne

13. „Jaké máte pozitivní, popřípadě negativní zkušenost s waldorfskou mateřskou školou?“ (otevřená otázka)

Děkuji za vyplnění. Petra Nováková

Příloha č.8

Dotazník pro rodiče dětí ve waldorfské základní škole v Semilech

Dobrý den, jmenuji se Petra Nováková, v současné době si doplňuji vysokoškolské bakalářské studium v Učitelství pro mateřské školy na Karlově Univerzitě v Praze. Nyní jsem ve 3. ročníku tohoto studia a ve své závěrečné bakalářské práci se zabývám Vznikem, vývojem a změnami ve Waldorfské mateřské škole v Semilech.

Byla bych Vám moc vděčná, kdybyste věnoval/a pár minut času k vyplnění stručného anonymního dotazníku. Údaje z dotazníku budou použity ke studijním účelům v mé bakalářské práci.

1. „Od jakého stupně vzdělávání navštěvovaly Vaše děti waldorfskou školu?“

- ☐ od mateřské školy
- ☐ od základní školy

2. „Na jakém stupni základní školy je Vaše dítě?“

- ☐ 1. stupeň
- ☐ 2. stupeň

3. „Jak jste získali informace o metodách výuky ve waldorfské škole?“

- ☐ z internetu
- ☐ z literatury
- ☐ od známých
- ☐ z přednášek waldorfské pedagogiky
- ☐ ze dne otevřených dveří

4. „Vyhovuje Vám ve škole slovní hodnocení Vašich dětí?“

- ☐ ano
- ☐ ne

5. „Výuka hlavních předmětů probíhá v epochách, jsou s touto výukou Vaše děti spokojené?“

- ☐ velmi spokojené
- ☐ podle toho, o jaký předmět se jedná
- ☐ nevyhovuje jim to
- ☐ nevíme

6. „Na jaké úrovni je ve škole výuka cizích jazyků?“

- ☐ velmi dobré
- ☐ vyhovující
- ☐ neodkáži posoudit

7. „Na jaké úrovni probíhá ve škole umělecká výuka?“

- ☐ výborná
- ☐ podprůměrná
- ☐ průměrná

8. „Absence učebnic je prioritou této školy, vyhovuje Vaším dětem tento styl výuky?“

- ☐ ano
- ☐ ne

9. „Jak vnímají Vaše děti to, že si sami vyzkoušejí různá řemesla?“

- ☐ jsou nadšené
- ☐ moc je to nebaví
- ☐ nevím

10. „Jaký vztah mají Vaše děti k třídnímu učiteli?“

- ☐ je autoritou
- ☐ přátelský
- ☐ učitele respektuje
- ☐ nemá žádný vztah

11. „Jste spokojení se spoluprací školy s rodiči?“

- ☐ jsme velmi spokojeni
- ☐ občas máme výhrady
- ☐ nespokojeni

12. „Kdybyste znovu stáli před volbou umístit své dítě do waldorfské školy, udělali byste to?“

- ☐ ano
- ☐ ne

13. „Jak Vy sami přispíváte k chodu školy?“ (otevřená otázka)

Děkuji za vyplnění. Petra Nováková

Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta M.D.

Rettigové 4, 116 39 Praha 1

**Prohlášení žadatele o nahlédnutí do listinné podoby závěrečné práce
Evidenční list**

Jsem si vědom/a, že závěrečná práce je autorským dílem a že informace získané nahlédnutím do zveřejněné závěrečné práce nemohou být použity k výdělečným účelům, ani nemohou být vydávány za studijní, vědeckou nebo jinou tvůrčí činnost jiné osoby než autora.

Byl/a jsem seznámen/a se skutečností, že si mohu pořizovat výpisy, opisy nebo rozmnoženiny závěrečné práce, jsem však povinen/povinna s nimi nakládat jako s autorským dílem a zachovávat pravidla uvedená v předchozím odstavci tohoto prohlášení.

Poř. č.	Datum	Jméno a pří- jmení	Adresa trvalého bydliště	Podpis
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				

